

Štev. 24.

V Ljubljani, dne 15. decembra.

„Naprej zastava Slava!“

1885.

Njej.

(V dan Preširnove slavnosti na Dunaji 9. decembra 1885.)

Ptóžnodívni glasi strun so líli
 Čarlívo izpod néžnih tvojih rók,
 Čutíla tajna v srci mi budíli,
 Budíli vzdíh: Da te ohráni Bóg!

Da te ohráni táko čisto, jáсно,
 Kot jáсно strune tebi le doné!
 Da te ohrani táko bajnokrasno,
 Kot rodoljubno tvoje je srcé! —

Umírite se burnih prs valóvi!
 Ostani v srci srca tajni glas!
 Glasíte spet se njéni mi glasovi! . . .
 Ah, loči naju kraj in loči čas! —

J. Z.

Majki Slavi na jugu.

17. novembra 1885.

Poli na jugu, na zemlji slovanski,
 Črni se dim v oblake valí;
 Kruto bojuje se varuh — balkanski,
 Bratec ti brata naščuvan morí.

Meč naj razveže, naj kroglja razbije
 Južnih Slovanov zdaj bratovsko vez?!
 Slava!, tam dece se tvoje kri lije,
 Zida med brati sovražni se jez!

Bojna ravnina — ti krv v potokih —
 Veter, ki veješ, ti smrten si pih;
 Jokaj, o Slava, po svojih otrokih;
 Slušaj njih smrtni, poslednji vzdíh!

Semkaj, ne gledaj zdaj, majka ljubljena,
 Z roko zagrni si solzne očí!
 Tukaj se bije zdaj borba ognjena,
 Bratje, Slovanstvo tam naše trpí.

N—o.

Molitev.

MSloveniji nam dragi,
 Kjer nam je rod teptán,
 Zdaj hodi neki starček,
 Siv starček ves solzán.

Oj varuj, varuj zemljo,
 Kí pred menoj leži,
 Da vbrani se sovraga,
 Ki vedno jej pretí!

Hiti od kraja v drug kraj,
 Mudi se mu celo;
 Uči moliti rod naš
 Molitvico lepo:

Slovensko čuvaj zemljo,
 Varuj slovanski rod
 In brani ga pogina,
 Zatiranja povesod!“

„O sveti in brezkončni
 Svetá ti gospodar,
 Molitve ne zavrzi
 Goreče mi nikàr!

Milče Gabrovič.

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

Nga vrtu tam zadaj! In o gospé Ani Rozini vé, kje je! In midva še tukaj sloniva ter trativa dragi čas! Popelji me k njemu, Vid! In v svilo te bom oblačil, tebe in tvojega strijca, če mi pomagata v tej grozni stiski moji!“

V hipu je bil razunet in je govoril tako glasno, da so postajali pozorni hlapci na dvorišči.

„Bolj tiho govorite, gospod Solnce, opomnil mu je dijak; ne bilo bi dobro, da vas kdo čuje!“

„Pojdiva! pojdiva!“

Morala sta čez dvorišče. Ker pa so prihajali in odhajali tistega dne tuji obrazi malone vsak trenotek, ni jima branil nikdo uhoda na vrt, ki je ležal za knežjim dvorcem. O tem vrtu in njegovih krasotah smo že pisali na drugem mestu. Tistega dne je mrgolelo pridnih delavcev po stezicah in gredicah. Pripovedovalo se je med meščanstvom, da bode cesar Leopoldus hodil na sprehode v ta vrt. In bolj poučeni so vedeli za gotovo, da se med veseliciami, katere je hotela Turjačanov mogočna obitelj prirediti visokemu vladarju, nahaja tudi lov na kunce, ki so jih obilo redili po vrtnih goricah za knežjim dvorcem. Ta veselica je imela namen, razradostiti nadvojvodo Viljema. Dohajal je v cesarjevem spremstvu in znalo se je o njem, da strastno rad kunce strelja.

Ko sta vitez Solnce in njega siromašni spremljevalec stopila na vrt, trudili so se mnogobrojni težaki še vedno v polni marljivosti. Čistili so pota, pulili travo, prilivali cvetju ter opravljali druga taka vrtnarska dela. Z veliko važnostjo so vlačili teške kose teškega škrlata ter ga raztezali po potih in jemali mero, da bi vedeli, koliko bode tega dragega blaga treba, da bi se ž njim pokrile steze, po katerih je imela stopati blažena noga preuzvišenega vladarja. Vmes so kričali nadzorniki ter pazili z bistrim očesom, da se ni kaj ukradlo ali kaj dragocenega škrlata odneslo.

Po stranski stezi je krenil Vid proti tisti strani vrta, ki je segala malone do kapucinskega samostana. Ondi je raslo košato drevje, bodisi sadunosno, bodisi samo tako, katero je bilo v senco in pogledu v razkošje. Obilo je bilo sadja, rumenega in rdečega; vejevje se je šibilo pod njim, in po zelenih tratinah ga je na kupe ležalo. Ta stran vrta je bila tisto popoldne zapuščena, in niti nadzornika ni bilo tu sem, ker se je ravno vedelo, da se tu ni moglo ničesar uzeti.

Na samotni kameniti klopi je čepela sključena, grbasta oseba, ki je bila v živem nasprotju z boginjami in bogovi, ki so se v starogrški svoji lepoti in nagoti kazali iz zelenja na okrog. A mož se tudi prav nič ni menil za te kamenite bogove in sploh za celo okolico ne. Nabral si je cel naročaj dozorelih hrušek in je sedaj lahkodušno zaužival sad za sadom.

„Hej! obečati in ne plačati! Čakaj, ti sraka Turjaška, ne boš je popil sladke vode, če Kljukec noče! Ti hudič ti!“

Tako je govoril sam pri sebi.

„Sočno je to turjaško sadje, to je res! A jaz čem denarja, cekinov, kakor se mi je obetal. Brez Kljukca ne boš pihal kaše, moj Jurče, hi! hi!“

Smijal se je pričetkom tiho. Ugledavši pa dijaka in viteza Solnce, ki sta jadrno po stezi proti njemu prihajala, pričel se je glasno smijati. Zlezel je še bolj v kup, in z roko je tleskal po tenkem trebuhu, kakor bi od samega veselja ne vedel kaj in kako.

„Že gre! že gre!“ kričal je s kripavim glasom. „Sveta mati božja s Šmarne gore, ta bo odpiral usta, ko spozna pobožnega romarčka, ki ga je s količkom po glavi pretipal tisto noč! He! he! človek vsak dan kaj novega doživi!“

Zopet je tleskal z roko po trebuhu.

„Pa se morda ni dobro šaliti s tako gosposko reso. Za vse bodi pripravljen Kljukec, poštenjak! He! he!“

To rekši je izvlekel izpod obleke dolg in oster nož ter ga položil tik sebe na klop.

„Ta gospoda je včasih polna muh. Nož pa, ki je nabrušen, ki je dolg kakor turška sablja, tak nož pa je še vselej pregnal muho, in naj je še tako nadležna bila! Svitli moj prijatelj, počakajva torej, kako naju sprejme gospod Solnce, kateremu sva ukradla njegovo gospo Luno! Hi! hi!“

Izbral si je medeno hruško ter jo drobil med belimi zobmi. S svitlimi očesci je neprestano opazoval dohajajočega dijaka in njegovega spremljevalca.

„Če le za meč prime, pa mu bo tičal moj nož v goltanci! Viteza Kljukca koža se ne prodaje na tem sejmu, to je gotovo! Vse drugo je pa negotovo!“

Ko sta onadva prišla malone do njega, ustal je ter se globoko priklonil:

„Gospodine, gospodine, kje sva se že videla! Čakajte no, čakajte no! Pa niste bili lansko jesen pri sveti Mariji Devici v Velesovem ali kje drugod, kamor zahajajo pobožni romarji? Kaj?“

Dvignil je obraz in z zvitim pogledom je premeril viteza, kateremu je v hipu zalila kri blede lice in srd napolnil srce.

„Gospodine, ali me ne poznate? Mene, romarčka z Davč, ki je priromal k cerkvi svetega Jakopa v belo mesto ljubljansko! Kaj me res ne poznate, gospodine?“

„Ti si hudoba!“ zajčal je Janez Solnce. Kakor strela je planil proti onemu ter ga pograbil z železno pestjo za tilnik!

„Dokler samo grabite, svobodno vam, pravi Hrvat! Da le v nožnicah pustite tisto šibko železo, pa je vse prav, vse pošteno!“ odgovoril je Kljukec hladnokrvno.

Do sedaj je tičal v gubah, da je bil videti grbast. Pri teh besedah pa je stegnil dolgo svoje telo ter se brez vse težave otresel napadovalca.

„Sicer pa, če hočete še kdaj videti svojo ženko, naj vam je ljubo moje življenje, kakor vam je drago vaše življenje! Ali ne govorim resnice, Videk? Ti govori!“

„To je tvoj strije, Vid?“ začudil se je vitez.

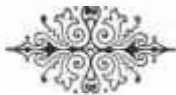
„Da, moj strije je to, gospod Solnce. In pravi, da ve, kje je gospa Ana Rozina,“ odgovoril je Vid klaverno.

„Kaj ne bom vedel,“ krockal je Kljukec, „če sem jo sam zanesel v Turjaški grad! Najbolje bo, če se o

stvari v zložnosti, prijateljstvu in v miru razgovorimo. To je moje mnenje! Če pa hočete, da najpoprej železo zapoje, tudi mi je prav, gospodine!“

Zavihtil je svoj nož ter sekal ž njim po zraku.

(Nadaljevanje v prihodnjem tečaju.)

Iz sazavskih letopisov.

Zgodovinski roman. — Češki spisal Václav Beneš Třebizský, poslovenil —l—r.

(Konec.)

S k l e p.

Za Břetislava II. je doživela češka zemlja huda in dobra leta, ali sazavski samostan od teh dob, kar je v kapiteljski dvorani sodil vojvoda Božetěcha, slabih neprimerno več. Še celo tedaj, ko je vladika Kosmas posvetil prekrasno novo cerkev, ni se razjasnilo nebo nad tukajšnjim samostanom, ali za kratek čas se je zatemnilo popolnoma.

Sazavska cerkev je bila neizrekljivo krasna in pri nas v kristjanskem starem veku jedna največjih. Bila je postavljena v najlepšem romanskem zlogu.

Kronik iz istega časa je zapustil potomcem natančen popis Božetěchove stavbe, da bi v poznejšnjih dobah vedeli, da so bili na Češkem pred davnimi leti slovanski menihi — umetniki in da je na Sazavi opatoval mož, kateremu tu potem nikdar več ni bilo jednakega.

Vladika Kosmas je bil med tem posvečen.

Po Češki so bili gaji posekani, žreci izgnani za meje in povsod so že hodili v krščanske cerkve. Nikjer že niso pokopavali mrtvih na križem potih, ne zažigali nad njimi žrtev in tudi niso hodili molit na drage in ne k studentem.

A na Sazavi tudi že ni bilo več slovanskih menihov. Iz Břevnova so se naselili sem latinci in břevnovski priyor je postal Božetěchov naslednik.

Mir se v tukajšnje tiho zidovje več ni vrnil. Prepripi so bili tu tako rekoč vsakdanji gosti, kakor nam poročajo sočasni letopisi, in v knežjem dvoru je prihajala tožba za tožbo!

Seme gnjeva, vrženo nekdanj v to zatišje, raslo je tako uspešno, da je bilo čutiti v vsaki samostanski razpoki. Nazadnje zapove Břetislav, nejevoljen zaradi vednega hujskanja, naj slovanski menihi samostan zapuste in naj ga prepuste bratom břevnovskega reda. To se ve, da so se ti za to vse največ prizadejali.

Kaj hasni upirati se in se pritoževati še celo pri rimski stolici? — Slovanska služba božja je postala preveč neugodna in opat Božetěch morda tudi nevaren nje zastopnik. In ko biva konečno povsod le pričkanje in prepripi, povsod še nezloga in sovraštvo, natolcevanje in grajanje, pristudi se človeku tudi ta kotic, ki mu je bil najljubši? . . In opat Božetěch je bil tudi le človek! Tudi lastovka išče drugo gnezdo in reza drugo zavetje! — Božetěch ga je tudi našel, in kje? — Naj vas še tja odvedem, predno končam.

V dvoru poleg samostana je tudi že tuje in neznano ljudstvo.

Dobravka je umrla zmučena žalosti ne dolgo po usodepolni sodbi.

Tudi oba otroka sta šla za materjo v nekoliko dneh.

Pokopali so ja poleg nje na pokopališči ne daleč od samostana.

V kotu za ribičevo koč v skalah se je pridružila peti gomili še šesta. Tudi na nji je bil zasajen križ, in ako je potnik zablodil v to pustinja, mogel je tu včasih videti zmučenega in osolzelega moža. Ni bil še priletel, ali lasje so mu bili kakor sneg.

Poleg njega pa je posedal stari ded.

V jednom teh grobov je počival tudi Krušina. Ko je šel naravnost iz kapiteljske dvorane hčere iskat, ni se tudi vrnil več.

„Tako je to bilo, tako,“ pravil je stari ribič kolikrat na dan. „Videla sva jo za rana in drugi dan zvečer sem ji izkopal grob, pokropil z vodo iz reke, potem sem deklo pokopal in molil za njo „Oče naš“. Bila je tako lepa kakor angelj na desni strani glavnega oltarja v samostanski cerkvi. — Bilo je to v maji, ko povsod vse cvete, ko je povsod najboljši čas in je tudi v tej naši ribarni tako ljubeznjivo. — In v pozni jeseni — tudi za rana — plaval je po reki postaren mož. Uzel sem ga na ladijo in ga pokopal ravno poleg te deklice.“

„Šel jo je iskat in našel jo je,“ vzdihnil je mož.

„Utopljenec utopljenko!“ začne zopet starec. Pri-povedoval je rad, celo rad. Saj vemo, kaki so stari ljudje. Dobri, prostosrčni kakor otroci. — „In to jesen je umrla tudi moja žena. Jaz sem mislil, da jo Gospod Bog zato kaznuje, ker je temu lepemu dekletu odstrigla lase. Kaj ne, da so bili kakor svilnati? Saj si jih božal včasi. Umrla žena jih je odstrigla in plela iz njih kite. Saj imaš pa tudi ti take. Naplela jih je mnogo in izmed vseh ji je ostala le ta jedina.“

Zares je imel belolasi mož kito iz nežnih las, bliščečih se kakor svila; ali ni je imel ne proti mrzlici, ne proti urokom in ne proti jetiki. Lasje so se ravno tako bliščali, in zdelo se mu je, da vidi sebe v njih in da tam nekoga vidi — Radko z bledim obrazom in z ostrizeno glavo.

Bil je to Strachota; za teh nekoliko let so mu postali lasje od težkih usodnih ran belejši nego najčistejši sneg.

Pomagal je ribiču v ribarni, in starec ga je vedel zmiraj najbolje utešiti.

Silva Vrbas

Olga Šušteršič

Stanko Jurešič

Dr. Božidar

Milica Topolovič

Vladimir Bebelič

Ant. M. Ljubič

Stanko Jurešič

Ljud. V. V.

Petar J. J. J.

Jovan Trnava

Milica J.

Grof Janko Draskovič

Milica Nedić

Groj. Juro Jurešič

Groj. M. Jurešič

Dr. Mla. Šušteršič

Milica Zelenič

Vladislav Vežič

Stanko Jurešič

Dr. Stjepan Jurešič

Dagolija Jurešičeva

Fra Grego Martič

Petar Bucar

Dr. Aleksa Fraunsparger

„Tudi mene pokoplji k moji stari, ko umrjem. Z vodo iz Sazave mi pokropi grob in pomoli za me „Oče naš“. — Jaz sem tudi molil za tvojo Radko in njenega očeta, ko se morda nje ni nikdo spominjal,“ govoril je sključen kakor vrba nad reko, kateri se je glava umivala v valovih. — In Strachota mu je vselej obetal.

* * *

Na dvoru pred sazavskim samostanom sta sedela pred vežo v raztrgani brezbarvani obleki dva meniha, deleč si suhi in trdi kruh. Oba brata sta se tresla mraza, ker je od strani vlekel ostri jesenski veter.

Ali ko sta prinesla kruh k ustnicama, božjega daru še použiti nista mogla, ker jima je iz čeljusti tekla krv.

Soditi po vsem, godilo se jima je jako slabo.

Meniha se pogledata in iz oči se jima ulijo solze in se potočijo po nagubančenem lici v beli in dolgi bradi. Bilo jima je na lici dobro poznati, kod tečejo solze, in videlo se je, da so tam že napravile brazdo.

Nista jih utirala, temveč stiskala sta roke pod obleko.

„Ne gre vama, ne gre? — Trd, — tako celo trd? — Le dajta kos, — dajta!“ oglesi se pred njima ženska tudi v raztrgani obleki.

Bila je še mlada: ni jih štela veliko čez dvajset.

„Hudobna sta vidva, hudobna. — Zlasti ti si hudoben! Mene bi pustila gladu umreti,“ govorila je žena z jokajočim glasom in se smijala.

K jednemu skoči in ga prime za ramena in mu gleda s svojimi velikimi očmi v usušeni, ozebli obraz.

„Ne veš o njem? ne poveš, kam je odšel? Mogla bi iti za dvema, ali pojdem za prvim. On je imel tudi tako obleko kakor ti, ali lepšo, ne tako raztrgano. Jaz sem imela tudi svilnato obleko, ali več je nimam in je več ne bom imela. Vidiš? Tu so od nje le cunje še. V tej sem bila z drugim pri oltarji, in zato je ušel od mene. Pa naj gre; prav veseli me to. Hči vriska veselja in mati joka po njej. — Da ne veš, kje je? — Prvega iščem po celi Češki že dolgo časa,“ govorila je mlada žena in vedno stresala starca za rami.

Veter je začel žvižgati ostreje in drevje na rebri je silneje pripogibalo vrhove.

Oba starca ustaneta; bala sta se te mlade žene, ki je že nekolikokrat tu sem k njima zašla. Ali morala sta trikrat potrkati, predno jima je prišel odpirat novi vratar — še mlad menih.

Brezumna žena pa se vrže v trenutku nanj.

„Ti si — ti! Le da imaš nekoliko prerdeč obraz — kakor velikonočni pirhi!“

Menih se ženi umakne, pahne ubožico ven, zaloputne vrata, žena pa zaječi iz polnega grla; ali od tu se ne gane. Grizla je pred vežo trdi kruh, ki sta ga ji pustila oba meniha.

Oba starca sta sedela že v temni sobi lačna.

Bil je to Kanan s Holišem; — zadela ja je v resnici najhujša kazen. Tako so jima břevnovski menihi doplačali za to, ker sta jim pripomogla do samostana. — Godilo se jima je res kakor užitkarju, kateremu odkazujejo najvlačnejšo sobo in mu dajejo ostanke kakor psu.

Ali nikdar nista godrnjala. Prenašala sta oba hladnokrvno poslednje dni svojega življenja, kakor sta si jih bila sama pripravila.

Živel je tu še nekoliko takih, katerim so sedanji gospodje na Sazavi dajali miloščino . . .

Mlada žena pred vežo se niti ganila ni, in kedar je veter po rebro silneje potegnil, prihulila se je k zidu in zadržtala z belimi zobmi, tako jo je zeblo.

Uboga Běluška! — Iskala je po Češki Pomněna, ker je mož odšel od nje, in ko so pomladi šli križevniki z Nemškega proti Pragi, da bi dobili v sveti deželi Jeruzalem, pridružil se jim je. Valilo se jih je po državni cesti okolo Kutrovic toliko, da je bilo vse črno. Libějev oče in mati sta umrla, in mlada žena se je ogledavala po drugih. Vsak teden je morala imeti kaj novega in je zapravljala, da je zapravila celi dvor in ni jima ostalo toliko, kolikor ima najrevnejši kmet.

Hořeševiški vladika je tudi počival pod travo poleg cerkve in Drslava je preplakala na njegovem grobu cele večere, da svetov moževih ni poslušala, da Běluška blodi po Češki in da otroci revico zasmehujejo.

Zastonj jo je skušala doma zadržati; vselej ji je ušla in poslednjič je ni videla že celo leto.

Ko so videli zvečer ljudje Drslavo na pokopališči, pomilovali so jo, in matere so pravile svojim hčeram, ko so hotele kaj gizdavega, da naj se vzgledujejo na zemanovi Běluški, ker bi se tudi ž njimi kedaj moglo tako končati.

* * *

Daleč za ždavskimi gorami — moral bi čez Moravo tja na Slovaško — stalo je v tihem žlebu, po katerem se vije Vag, nekoliko lesenih, nedavno postavljenih koč. V tej dolini je bilo kakor v raji.

Po brdih so zelenele sveže breze, vrsté se z mladimi hrasti; po bregovih se je razprostiralo obdelano polje in po sredi se je vila voda kakor nagajivi deček. Otožnega jelovja tu ni bilo.

In ko se oglesi nad bregom v kapelici iz neotesanih klad zvonec in iz malih niskih koč v globokem molčanji hodijo resni možje in se v grobni tihoti zbirajo okolo kapelice k molitvi, zdi se človeku, da je tu kraljestvo duhov, ki se tu shajajo v posvetovanje o usodi človeštva. — Danes zvečer se je razlegal zopet zvonec v skrivnostni tišini.

Zopet so se shajali iz malih niskih koč stari in mladi možje v dolgih črnih oblekah k svetemu šotoru.

In ko so bili zbrani, stopi jeden na obrasli kamen v kapelici in govori s tihim glasom k drugovom samote:

„Prva vest nam je došla denes iz dežel, kjer smo stara stanovašišča opustili in prestopili svojo domovino, da bi je nikdar več ne videli in v tujo zemljo legli k pokoju. — Vladika Kosmas ne sedi več na prestolu svetega Vojteha; umrl je kmalo po našem izgnanji. — In Břetislav tudi ni več na prestolu Přemislovcev. — O božičnih praznikih ga je zadela v zbečenskih gozdih morilčeva roka. Morilca so našli prebodene ne daleč v jarku. Bil je baje Voděrad, ki je zažgal v Kvilicah dvor, nad dvorom cerkev in v duplini grmovje. In na Sazavi uničujejo břevnovski menihi knjige, ki so tam ostale za

nami in jih mečejo v plamen. Kanana, Holiša in ostale brate, ki zaradi velike starosti niso mogli z nami, hranijo s suhim trdim kruhom in napajajo jih z vodo. — Molimo za vse; ako je nam kdo škodoval, povrnimo mu z molitvijo.“

Stari mož s sivimi brkami je govoril to in izgovorivši poklekne in vsi zbrani ž njim.

Tu med njimi je polno znanih obrazov. Tam pod zvoncem stari Božek, zraven njega Krivoglav in za Krivoglavom neki čuden človek na pol resnega na pol smešnega obraza. Ali molil je pobožno; — to je starec Holata. Vrnil se je popoldne iz Češke.

V onem moži pa, ki je pred nekoliko trenutki govoril bratom, spoznal bi bil komaj kdo opata Božetěcha. Tako zelo se je postaral, kar ga nismo videli. Njegovi lasje so se tudi lepo pobelili in na plemenitem obrazu se je gubam pridružil trud; le oko ni izgubilo prejšnje prijaznosti. Zadele so opata teške rane, druga za drugo; ali njegovo srce je ostalo kakor kristal, kakor zlato, ko pride iz najhujšega ognja.

Zraven opata je stal Pomněn Kvilický. Tudi njegov obraz je postal nenavadno resen.

In ko so odmolili, odrekli večernice in odpevali stare slovanske speve, zbrali so se vsi okolo Holate, ki se je ponosno po njih oziral in se zopet tako smešno vedel kakor takrat, ko so šli v Rim.

„Celo zimo je begalo okolo samostana neko dekle v raztrgani obleki. Nič drugega niso mogli zvedeti od nje, kakor da ji je mož ubežal in da je imela rada mladega meniha, ko je bila še svobodna. Dajó ji kruha, kakeršnega ne marajo ni njihovi psi; in žena ga gloje, toliko da si ne polomi zob. Jaz sem jo tudi videl. Toda verujte mi: štirikrat sem bil na Laškem in nikogar se nisem bal, ali te blazne ženske sem se zares ustrašil. Tudi za menoj je bežala in me vprašala, kje biva tisti mladi bleđi menih, in da je baje njegovo ime pozabila,“ pravil je starec.

Pomněn se je takoj spomnil, kdo bi mogla biti ta blazna ženska, kateri v samostanu dajo suhe skorje. Ni več poslušal, ampak šel je niže za reko in se tam usedel.

„Běluška, Pomněn! zblaznela je. — Išče te v sa-zavskem samostanu, kakor pravijo, suhe skorje ji dajó in gloje jih z radostjo! — Pomněn, tvoja bi bila lahko ta Běluška! — Oh jedini Bog! — Kako blage dni sva mogla živeti v dvoru; tudi oče bi mogel še živeti. Zakaj so ti vender oblekli to obleko in zakaj so ti odstrigli lase do golega! — Prepozno je sedaj, Pomněn! — Prepozno! — Sedaj je tako vse proč! — Běluška blazna — blazna!“ usklikne mladi menih in se prime za glavo z obema rokama. — „In jaz sem to Běluško vender tako zelo, tako neizrečeno ljubil!“ — — —

„Ni moči povedati, kako brezčutni so ti latinci; kmete pritiskajo in izmišljujo tlako za tlako. Zato je tudi nova velika cerkev prazna celo o praznikih. — Ali Břetislava sem vender le oplakoval. Zanj so se izmed vseh teh knezov moje stare oči posolzile. Komu bi pa tudi ne bilo žal takega mladega življenja. — V kneževo četo se je urinil neki vražji človek, kakor se govori, Mutina z Božejem sta ga podplačala, da bi poslal mladega vojvodo za Konradom, in sicer zato, ker ja je segnal

od dvora in čez mejo. Prestrojil se je, da bi v njem nikdo ne poznal Voděrada, ostrigel glavo, prilepil rdečkasto nemško brado in se zraven tudi zato maščeval nad knezom, ker je v svoji deželi prepovedal pogansko vero.“

„Vender je dosegel, kar je namerjal.“

„To je da, ti baba; ali kaj, ko se je nadviljal. Takoj v Kvilicah bi ga bili morali v plamen vreči in ne se bati, da jim usahnejo roke. Na Zbečenskem so kmetje ž njim drugače ravnali. Nataknili so ga na kol, da bi ne postal iz njega volkodlak in jih ne strašil. — Da, ker ste bili babe — in ti, Krivoglav, največja. Saj te od davno poznajem! Brez mene bi bil pal v rimske prekope kakor gnila hruška. Jaz sem te na zgradbe potegnili. — Da sem bil jaz v Kvilicah, bil bi ga nabodel na meč kakor tikvo. Ali ti — ti! Saj pravim, da v Češki ni takega tiča kakor sem jaz; ni ga in ga ne bo. Škoda mene, večna škoda, da se že ne borim več za češko slavo!“

„Zakaj nisi tedaj na Češkem ostal in si šel z nami?“ opomni jeden izmed bratov.

„Zato ker imam Božetěcha najraji in hočem ž njim na jednom kraju umreti,“ odvrne Holata. „In čemu vprašaš ti to? — Saj se ve, da bi pred petimi leti ne bil rekel, da umrjem na Vagu; ali takrat bi tudi ne bil rekel, da pojedete vi vsi iz samostana in da se v novem poslopji naselijo tuji urinjenci. Tako, tako, bratje! — Holati še ni bil nikdo kos, pa naj bi požrl tudi cel voz knjig. Jaz sem bil štirikrat na Laškem, na rimskih zgradbah takoj prvi za Viprechtom in ne ta Raz. Laž je to! Stari Holata in ne Raz. — Zato me je tudi izmed vas jedinega poslal Božetěch na Češko!“

Oči so se sicer staremu vojaku lesketale v polnem plamenu, ali postava njegova je bila že upognena. Že se mu ni bilo mogoče speti ravno. Ni bilo tudi čudo. Toliko let in toliko nezdgod upogne tudi stoletni hrast.

Po dolini se je že razprostiral mrak.

Bratje menihi so se že razšli po svojih kočah, ki so jih bili sami postavili in les za nje tudi sami posekali.

Tu so se zopet pečali s slikarstvom in rezbarstvom, ali že jim ni tako šlo izpod rok kakor v Sazavi, ker so se marsikateremu pri delu oči kalile in so slabo vidile. Tudi roke so se jim šibile in tresle, ko so bile daleč od tod za lesi in gorami.

Opat Božetěch pa je šel potem k svojemu najvernejšemu drugu Pomněnu in se je usedel poleg njega.

Bilo je mnogo, o čemer je danes premišljal in o čemer je hotel danes ž njim govoriti! Slajša se tako človek včas, ako more s kom deliti svoje gorje in se pogovoriti z verno dušo. Zopet ga je grizlo, da se drugi bahajo ž njegovim delom in da se ponašajo s tako lepo cerkvijo, katero je moral zapustiti tujcem, komaj da jo je postavil, ker so znova in znova gojili sum proti njemu.

Pomněn je sedel nad Vagom z uprto glavo, kot da bi poslušal, kako žalostno petje šumi ta bistra voda.

Božetěch ga vender ni hotel motiti; dobro je vedel, od kod mu je ono tako pogosto zamišljenje in tudi sam se je globoko zamišljal in misli so ga vlekale dalje in dalje kakor val pod njegovimi nogami ulomljeno vejico.

Božetěch, čemu je vender človeško življenje? — Čemu in zakaj vse to naše prizadevanje, vse naše trpljenje, vsa žalost in beda, ki jo moramo tu pokušati? V slavo božjo! — Slišiš me, mladi prijatelj? — V slavo božjo ima biti to, ko drug drugemu delajo neznosne dneve? — — Preteška skušnja! — — Zakaj je morala s teboj za zmiraj umreti slovanska liturgija in s tvojim imenom izginiti poslednja senca apoštolovanja svetega Cirila in Metoda? — Zakaj za Božetěchovega opatovanja, ki je bil vama s celo dušo udan, vidva sveta blagovestnika solunska! ki ni imel gorkeje želje v vseh minolih letih, nego da bi vajin spomin po češki deželi osvežil, utrdil in za zmiraj ohranil; ki ni imel srčnejše želje, nego da bi se mili rodni jezik razlegal po cerkvenih prostorih; da bi se vi, dragi rojaki, ko slavite slavne dni in ko žalujete, da bi se tudi, ko Bogu služite, zmiraj spminjali, da spadate k jedinemu velikemu slovanskemu narodu; zakaj si ravno meni, večni Bog, izbral za žrtvo tako grenke skušnje? — Zakaj so ravno za mojih časov na tvojo dedščino, sveti Prokop, nakladali očitane za očitane, sramoto za sramoto, ko se vender najmanjšega pregreška dolžnega ne čutim? Klel vas ne bom, nasledniki moji! — Iz srca vam želim, da bi bili ljudem, kar smo jim bili mi; glejte, da bo vaše delo v Posazavi blagoslovljeno na vekov veke . . . Bodete li?“

Opat Božetěch je govoril že glasno, imajoč oči uprte v stran, od koder ga je večernica iz rodne zemlje pozdravljala. Na belo njegovo brado pa se je točila solza za solzo, vsaka večja in bogatejša.

Pomněn je sedel poleg njega še vedno neganljiv. Desnico je držal na srcu in z levo zdelo se je, da je upiral glavo ob kamen, porasli z mahom.

Božetěch prime mladega meniha za roko, nagne se niže k njemu, dotakne se tudi njegovega obraza in si oddahne globoko, tako teško.

„Tudi ti si me zapustil, ki sem te tako ljubil, kakor nikogar na tej zemlji, polni jeze in peklenke zlobe?“ zatarna stari redovnik. — „Pripravi mi tedaj tudi tam zavetišče. — Čemu naj živim še dalje, ko angelji zapuščajo zemljo in poletavajo gori? — Pridem takoj za teboj, Pomněn!“

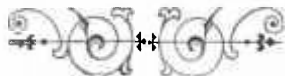
Božetěch poljubi omrzeli obraz svojega druga, naredi mu na čelu križ in gre v kapelico.

Čez trenotek se oglasi zvonec po tihi dolini.

Precej daleč se je slišal. Tako še ni nikdar pel, kar so ga obesili nad Vagom sredi dveh tramov. Saj pa tudi do sedaj ni nobeden umrl v tem zatišji; Pomněn je bil prvi . . . Dobra, verna duša, daleč si šla po smrt, tje do naselbine, katero so ustanovili bratje reda svetega Benedikta iz sazavskega samostana v sredi srčnega in odkritosrčnega ljudstva, med brati Slovaki, zapustivši rodno zemljo z ljubljanim svojim opatom Božetěchom . . .

* * *

V sazavskih letopisih je še mnogo listov, na katerih so čudne prigodbe zapisane z žoltimi črkami . . . Med vsemi pa sem si izbral te, o katerih sem vam, dragi čitatelji, pravil. In če me vprašate zakaj? — Samo to le napišem: Že takrat, ko je bila češka pest še tako močna in silna, da so nje svežost in nje udarec prečestokrat čutili daleč za mejami, morali so prosvetljeni sinovi rodne naše zemlje z velikimi mislimi v glavi legati k večnemu počitku; že takrat, ko so hoteli mili materinščini pripraviti najdostojnejše šotore, morali so natolcevani od mrzkih duš — v prognanstvo.

P e s e m

o carji Ivánu Vasiljeviči, mladem opričniku in pogúmnem kupci Kalašnikovu.

Zložil Lermontov. Preložil Josip Kržišnik.

Nad Moskvó ponósno, zlatokúpeljna,
Nad stenó krémlejevsko belokámeno,
Izza daljnjih lesóv, izza sínjih gor,
Razganjáje obláčke sívkaste,
Zarja rúmena pridviguje se
Ter umíva se sè snégi razsipičnimi,
Kakor déklica v ogledálce zroč,
V nebo čisto se gléda, nasmehljáva se.
Oj, čemú si, zarja rúmena, razžaréla se?
Na radósti kaki si razigrála se?

I sešli so se ter sebráli se
Borítelji pogúmní móskovski
Na Moskvó-vodó, na tvrd bój s pestmí,
Nasprehódit za práznik se, razvedrít se.
I prijézdil car s svojim spremstvom je,
Prišel z vítezi ter opričniki je,
Raztegníti velèl verigo srébrno je,
S čistim zlátom vse v koléscih spójeno.

Okročíli mesto v dvajset pet sežnjev
V radovóljni so boj, boj posámični.
I velèl tedaj car Ivan Vasiljevič
Klikat' klik z zvónkim glásom je:
„Oj vi, kdé ste, dobri mladéniči?
Potešíte carja, ljubega óčko nam!
Sem izídite vè širóki krog:
Kdor podrè kogà, tega car nagradí,
A kdor bode pobít, temu Bog oprostí!“

In izíde drzovit Kiribéjevič,
Carju v pás molcé poklánja se,
Razgrína z mogócih pleč kózuh baržunasti,
Podprší vè bók sè róko desno se
Popravljáje z drugo bagréno kapo si,
Pričakuje on drznó protivníka . . .
Trikrat grómki klik zaklíkali so —
A nobèn borèc ni nì gánol se,
Le stojé ter drug druga prigánjajo.

Na prostóri opričnik pohajo bodró
Ter boriteljem plahim se v zóbe reží:
„Ukrotéli, hm, hm, ter zamíslili se!
Radi méne, obétam za praznik vam
Odpustit s kesánijem žívega,
Le potešim carjà, ljubega óčko nam.“

Kar tolpà razdelí se na obé strani
Ter izíde Stepan Paramónovič,
Mladi trgovec, drzni bojevnik,
Po priímeni Kalašnikov.
Najpoprej se kloni carju gróznemu,
Pòtle bélemu Kremlju ter cerkvàm svetim,
A potèm vsemù naródu rúskemu,
Plamenéjo očí orlobístre mu,
Na opričnika nepremično zro.
I nasprót' njemù on ustavi se,
Rokóvice boriteljske natéza srčèn,
Mogótna si pleča vzravnáva živó
Ter ponósno gladi brado kódrasto si.

I dejál mu je Kiribéjevič:
„A razjásni mi, dobri mládec moj,
Rojenjá, plemèna kákega si,
Ter z iménjem kakim nazívaš se?
Da bi znál, po kom služít' zadúšnico,
Da bi mogel s čem i pohvástat' se.“

Odgovarja Stepan Paramónovič:
„Mene zóvejo Stepánom Kalášnikovim,
A rodíl sem se od otca častnega,
I žível po zakoni gospódovem sem:
Nisem sramotíl tujé žené
Ni razbójnikoval v nóči temni ne,
Ni prikrival se svetu nebésnemu . . .
A govóril si pravo ístino:
Naju jédnemu zapojó zadúšnico,
I ne sléje no jutri v poludánji čas:
Naju drugi pà bode hvástal se
Z drugóvi popíváje pogúmnimi . . .
Niti šálit šál, niti ljudí smešít
K tebi príšel sem sedáj, krivovérni sin,
Prišel sem na strašni boj, na poslédnji boj!“

I začuvši to, Kiribéjevič
Pobledí v obráz kakor páli sneg:
Njèga žárne očí pomračíjo se,
Med mogótna pléča mraz protrése ga,
V otvorjènih ustih zamrè beséda mu . . .

Obá molcé se razhájata,
I pričéna se borba víteška.

I zamáhnol tedáj Kiribéjevič
Ter udáril je brz kupcà Kalašnikova,
Ter udáril je brz sredi prsi ga —
Zatrščále so prsi mladeniške,
Zamajál se Stepan Paramónovič;
Na širokih njega prsih visel méden križ
Sè svetínjo je svéto iz Kíjeva,
Križ je gè nol se ter se v prsi vdrl;
Kakor rósá, spod njega kri zakapála je.
I pomíslil je Stepán Paramónovič:

„Kar prisójeno je, to zgodí se mi;
Za pravíco borím se do poslédnjega!“
Priredil se je, prigotóvil se
Ter sebrál je vse svojé močí
Ter udáril svojegà nenavístnika
Ravno v lévo sencè sè vseh krepkih pleč.
I opričnik mladi je zastókal lehnó,
Omahnòl je, upál mrtev je;
Zavalíl se je na prehládni sneg,
Na prehladni sneg kakor smréčica,
Kakor smréčica v svežem bórovji
Pod smolnó koreníno zasékana.
I uzrši to, car Ivan Vasíljevič
Razjezíl se z jezo, butnol o zémľjo
I obrvi vzmráčil črne je;
Zapovédal prijét' pogumnega kupcà
I privésti ga pred obráz je svoj.

I dejál mu je pravoslavni car;
„Odgovarjaj pravíčno ter vestno mi,
Z voljno vóljo li ali nehote
Si ubil na smrt slugo vérnega mi
Ter najbóljšega borcà Kiribéjeviča?“
— Jaz razkrijem ti, pravoslavni car!
Da usmrtil sem z voljno voljo ga,
A zakáj, čemú — ne razkrijem ti;
Le Bogú razkrijem jedínemu,
Zapovéj me kaznovát' — i na oder nèst'
Mojo glávicó zadólženo;
Ne ostáv' le male děčice
Ne ostavi mi vdóve mladé
Niti brátov mojih s svojo mílostjo . . .

„Dobro, blágor ti, mladéniče,
Hrabri bojevnik, síne tégovski,
Da govóril si góvor véstno mi.
Tvoji mládi ženi i siróticam
Dam daríl iz svóje blagájnice,
Zanapréj velím tvojima brátoma
Po cesárstvi ruskem veleširnem vsem
Trgovát' brezdavčno, brez cárine.
A ti sám pojdi, mladéniče,
Na moriščni óder vzvišeni,
Polóži svojo bujno glávicó nanj.
Jaz sekíro velím nabrusít' — naostrít'
I krvníka velím obléč' — okrasít'
I v zvon véliki zapovém zvonít',
Da bi védeli vsi ljudjé móskovski,
Da ni ti ne ostávljen v moji mílosti . . .“

Ko na jávnem naròd ponabíra se,
Togovíto i zamólklo zvón zvoní
Razglašáje vsem novíco žalostno.
Na moriščnem odri vzvišenem,
Vè rdéči srajci s svetlo zapòno,
Z véliko sekíro nabruséno,
Bodro si menóč roké gòle si,
Krvník rádostno razhája se,
Pričakuje borcà drzovítega, —
A srčèni borèc, mladi trgovec
Sè rodnima brátoma poslávlja se:

„Hejo, bratca mojá, druga krvna mi,
Poljubímo se, objemímo se
Na poslédnje nam razstavánije.
Pokloníta se za me Aleni Dmítrevni,
Zapovéjta jej menj žalostíti se
Ter o meni déčici ne práviti.
Pokloníta se domu rodíteljskemu,
Pokloníta se vsem našim tovarišem,
Pomolíta sama v cerkvi bôžiji
Še za dušo mojo, dnšo grešno mi!“

I káznili Stepana Kalášnikova
Z ljuto smrtijo, sramôtno so;
Njega glávica prenesréčna je
V krvi na ober zavalíla se.

Pokopáli so ga za Moskvó vodó,
Na čístem polji med tremi céstami:
Meju tuljsko, rjazánsko, vladímirsko,

I hólmeč hladné zemlje so nasuli tam,
I jávorov križ so postávlili.
I pihljajo, šumé, vetri bujni tam
Nad njegá brezímeno gomílico.
I ljudje prijazni mimo hódijo:
Ide človek li star — on prekríža se,
Ide devíca — to užáli se,
A idó goslárji — spojó pésenco.

*

Hej ví, otrôci drzovíti,
Goslarji mladovíti,
Milozvočni glási!
Krasno ste začéli — krasno i končajte,
Vsakega po pravíci i časti slavíte.

Darežlívemu bojárinu sláva!
I krasotíci — bojárinji slava!
I vsemù naródu krščánskemu slava!

Dr. Josip Kranjec.

(Konec.)

Koliko, da se vidi, koliko bi bil Kranjec lahko storil za nas, ako bi ga ne bili neprijatelji našega jezika izpodrinili od slovenskih predavanj, ter zato, da slovenske pravnike opozorimo na navedeno knjigo.

Vender za Slovence ima Kranjec največji pomen v tem, da je prvi in malone štiri leta predaval na vseučilišči pravoslovne predmete v slovenskem jeziku ter da je prvi v slovenskem jeziku dovršil večje pravoslovno delo: popolni prevod „Avstrijanskega državlanskega zakonika“. O obojnem Kranjčevem delovanju smo že prej pisali, o njegovem prevodu žal ne moremo izreči svoje sodbe, ker ne vemo, kje tiči rokopis, ako sploh še kje tiči. Dostaviti bi nam vender bilo, da Kranjec gotovo slovenski jezik ni imel toli v oblasti kakor g. M. Cigale in drugi pregledovalci slovenskega prevoda občnega civilnega zakonika, kajti isti čas celo na štajarskih učiliščih ni bilo sluha o slovenskem jeziku. Kranjec se je moral uriti najbrže že kot pravnik čisto sam in pred nami je gotovo iz drugega večjega izpisan „Slovar neznanejših besedi“ (dva zvežčiča) ter imamo tri zvežčiče opomenj iz Kopitarjeve slovnice. V jezikovnem oziru so omenjeni pregledovalci gotovo mnogo zboljšali, vsebino in zmisel pa je, rekel bi, Kranjec že pravo in določno pogodil, kar je pri prevodu zakonov celo velike važnosti.

Kakor se jezik našega državlanskega zakonika sme imenovati izvrsten v tem prevodu (1853), tako je tudi zmisel tako dobro pogojen, da je, kakor že pokojni dr. Razlag v svojem „Pravniku“ (I. 12.) primerno omenja, „več dejanjskih pravnikov pri dvomljivosti, katere izvirne postave našlo v slovenski prestavi jasnost še pred službenimi pojasnili“. Žal, da je ta prevod že pošel, vender kakor nam je dobro znano, pošlje se I. del v kratkem v pregled raznim pravnikom in jezikoslovcem slovenskim, da potem ves zakonik pride na svetlo v prenovljeni ob-

liki, primerni sedanjemu stanju slovenskega jezika ter v soglasji s slovensko izdajo državnega zakonika (Reichsgesetzblatt). Znano nam je tudi, da se v kratkem izda zbirka slovenskih obrazcev za civilni postopek. Oboje bode gotovo zadovoljilo najnujnejši potrebi. Toda to bode posebno starejšim uradnikom le v nujno uporabo in mlajšim v navod; ali ako hočemo, da že poenjajo one opravičene tožbe o potujčenem uradovanju, mora nam biti prva dolžnost in skrb, da se zopet ustanove učne stolice za nekatere (praktične) pravoznanske predmete. „V zamudi je nevarnost“, kliče nam Razlag že l. 1870. (Pravnik I. 54) in nadaljuje zatem: „Samo po sebi pa se razumeje, da iz teh predmetov morajo dotični in drugi nepristranski učenjaki izpraševati pri državnih in ostrih preskušnjah; in ti bi s priuzetjem praktičnih učenjakov bili izpraševalno poverjeništvu za vsakega pravnika, kateri želi službo na Slovenskem. S tem se odpravi tista že tolikokrat grajana nesramnost, da se učenci srednjih šol odtegujejo slovenskemu kot učnemu predmetu, po dognanih velikih šolah pa vender iščejo službe na Slovenskem, v čemer tiči vir splošne nezadovoljnosti, neupanjanja, škodljivosti in razdraženosti, katerim ne bi smelo biti sledu v dobro urejeni pravni državi.“

Z najvišjim sklepom od 27. julija 1870. je presvetli cesar zaukazal oživiti za judicijalni izpit potrebne pravoznanske slovenske stolice na vseučiliščih v Gradci, ali nasprotna politična sapa ni dopustila, da bi se najvišji sklep uresničil. Takrat so že mislili, da se zopet pozove prof. Kranjec, naj nadaljuje že malodane dve desetletji pretrgano predavanje. Nu, kakor rečeno, upi so nam splavali po vodi. Kolike važnosti bi bilo za naše slovo, kaj pravimo slovstvo, tudi za gmotno stanje našega naroda, ako bi se nadaljevala slovenska predavanja, pričeta v petdesetih letih, ali ako bi se vsaj zopet oživila

leta 1870.! Preteklo je od tega človeško življenje, odnosno njega polovica, in naše stanje se je v tem oziru zboljšalo prav neznatno. Po novjših ministerskih naredbah uradujejo „po možnosti“ slovenski tudi nekateri trdovratnejši uradniki, toda le nekateri, in mora se reči, kolikor sodnikov toliko jezikov. Nekaj so temu krivi posebno naši samostojni pravniki, ki se še vedno boje nekoliko več duševnega napora in morda v izgovor nekaterih nasprotnih sodnikov ter po obojem le še preveč poslujejo za slovenske stranke v tujem jeziku. Isto tako so prav iz nemarnosti že v drugo dali prenehati slovenskim pravnim listom. V obojnem oziru je potrebno pravnisko društvo, nasvetovano v zadnji številki Mošetovega „Pravnika“ in v 14. številki letošnjega „Slovana“. Ono bi moralo društvenike strogo vezati na slovensko poslovanje in izdajanje slovenskega pravoznanskega lista. Kajti mi si moramo in moremo z združenimi močmi priboriti na čelu postavljeno načelo o slovenskem uradovanju, s čimer se pomore nam vsem in tudi narodnim uradnikom. Naravno je: kolikor več slovenskih ulog v vseh inštrancijah in toliko večja sila, da se ustreže našim opravičenim zahtevam. Sami si moramo pomagati; nobena stvar se ne zgodi neutegoma, nego vsaki treba uzrokov in priprav, pri okolnostih, v katerih živimo mi, treba prav močnih in izdatnih priprav. Uzemimo si v zgled Čehe in Hrvate!

Lansko leto je justični minister naredil, da se sme praktični sodniški izpit pri višjem deželnem sodišči v

Gradci polagati nekoliko tudi v slovenskem jeziku. Našim mladim pravnikom ni v posebno čast, da se doslej menda ni nikdo oglasil za dvojezični izpit, a kedor pozna je gornje okolnosti, ne ušteje vsakemu posamičnemu tega v greh. Tu bi veljala kakor pri samostojnih pravnih nasvetovana zadruga in vsi ne padó! Toda kam sem zašel? To ni več životopis prof. Kranjca! Res da ni, toda opisovaje dobo Kranjčevo, našli smo, da se ona ne razlikuje mnogo od naše sedanje. Zato mislimo, da smo prav po duhu prvega znatnega začetnika slovenskega pravoznanstva nasvetovali solidarno združenje slovenskih pravnikov in priboritev slovenskih učnih stolic za „praktične“ pravoslovne predmete na vseučilišči v Gradci, odnosno tudi uplivanje, da bodo izpiti na vseučilišči v Zagrebu kolikor možno veljavni i za nas ali da se tamkajšnji slušatelji pripuste brez nadaljnjih zaprek tudi k vsem tukajšnjim izpitom. Pri vsem tem boji pa nam bodi po rečenem nekaj voditelj, na katerega se lahko sklicujemo in opiramo, pokojni profesor Kranjec in zato mu kličemo: slava!

—λ—

* * *

Opomnja k sliki. Slika pokojnega prof. Josipa Kranjca je posneta po „dobro pogojeni“ fotografiji iz konca leta 1872. ali začetka leta 1873.

Z životopisom in sliko smo storili svojo dolžnost, bližnji rojaki njegovi bi skazali prvemu slovenskemu pravoslovcu zasluženost čast, ako mu morda v rojstveno hišo uzidajo spominsko ploščo, kajti nikedar ni zabiti naših prvih borilcev!

Hrvaški spomini.

Spisal J. Trdina.

(Dalje.)

Sovoreč o Čehih ne smem pozabiti priljudnega svojega gospodarja, majorja Filipa Strohuberja. Tudi on je bil njihov rojak in ni zatajil nikoli svoje narodnosti niti se je sramoval pred nemškimi svojimi tovarši. Porodil se je na Moravskem blizu Brna, v dunajskem Novem Mestu pa odgojil za vojaka. Udeležil se je bitve pri Lipskem, predno je še prav dorasel. Pozneje je služil največ na Italijanskem in postal po dolgem čakanki stotnik. V Italiji si je dobil tudi nevesto. Brata njena, huda sovražnika Avstriji in avstrijski vojski, rabila sta vsakovrstna sredstva, da bi razdrila to zavezo. Ali nje zvesta ljubezen je premagala vse zapreke in tudi njijno jezo. Oženjenega Strohuberja ni več veselila vojaška suknja, zlasti zategadelj, ker ni imel nič upanja, da bi prišel skoraj na višjo stopinjo. Prosil je torej „modre pole“ in jo dobil. Zapustivši Italijo, naselil se je v Varaždinu, kjer se je živelo pred letom 1848. tako po ceni kakor v nobenem drugem večjem mestu. Otrok mu se je porodilo petero, tri deklice in dva dečka. Ko je bruhnila l. 1848. med Hrvati in Mažarji vojna, stopil je zopet v aktivno službo. Vodil je tehniški oddelek in

bil povišen za majorja. Za nekaj časa mu se je poverila bramba mesta Varaždina, v katerem je vladalo na začetku vojne tako živo in šumno gibanje kakor morda še nikoli v vsi njegovi zgodovini. V njem so se zbirala hrvaška bojna krdela, predno so udarila preko meje, da se ogledajo z besnim sovražnikom. Na levem bregu Drave je rasla takrat še gosta in visoka hosta prav do varaždinskega mosta. Strohuber jo je dal za velik streljaj daleč posekati, da bi odbijal laže Mažarje, ako bi se hoteli polastiti mosta in si odpreti pot v trojedno kraljevino. Ali oni niso utegnili na ta naskok niti misliti, ker so si nakopali preveč sovražnikov na glavo. Strohuber mi je pravil, kako ga je silil vselej smeh, ko je poslušal Benka, hrabrečega iregularne Zagorce. Te preproste kmete je pozdravljajal neprestano z „junaci!“ Strohuber, ponosen veteran stare šole ni si mogel misliti „junaka“ brez vojaške mondure, discipline in hoje, brez prask v obrazu in nekoliko svetinj na prsih. Zdelo se mu je, da je Benko grdo oskrnil uzvišeni pomen te besede. Skoro pa je potrdila skušnja, da so bili zagorski brambovci res pravi „junaci“. Pri Valenči so stali pred

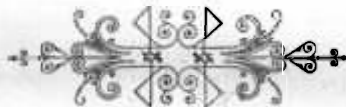
sovražnikom kakor granitna skala. Svinčene muhe so jim podirale tovarše na desni in levi, spredaj in zadaj, ali oni se niso ganili. Zdajci se pridrvi nad nje cel polk ogrskih huzarjev, da bi razbil tesno sklenene vrste in jih razkropil, ali Zagorci planejo na Mažarje od vseh strani z ostrimi svojimi vilami in jih prisilijo po kratkem boji in klanji, da so obrnili konje in pobegnili. Da so se vedli vsi vojaki tako hrabro kakor zagorski kmetje, bila bi sovražna vojska ta dan brez dvojbe potolčena, morebiti tudi popolnoma uničena in Budapešt bi bil poslal najbrž deputacijo k Jelačiću, prosit ga milosti. Odslej se Strohuber nikoli več ni smijal Benku, ampak je povpraševal in pozdravljaval tudi sam te hrvaške korenjake radostno in glasno: Kako ste, junaci? Zdravo junaci!

Po končani vojni se je vrnil gospodar moj nazaj v Varaždin. O neveliki svoji pokojnini je živel z rodovino jako borno. Dasi je imel dosti majhno stanovanje, dajal je zarad te bede jedno izbo v najem. Midva sva se dobro bogala in občevala prav prijateljski. O lepem vremenu sva se šla dostikrat zajedno sprehajati, navadno v bližnjo vas Biškupec. Varaždinci so tja radi zahajali, nekateri so dajali Biškupčanom v rejo svoje nezakonske otroke. Okrepčavala sva se vselej na župnikovem vrtu, ali ne zastonj. Župnik je krčmaril in točil dobro domače vino, tudi se je dobil pri njem ukusen kruh in sir, kateri je naredila njegova kuharica.

Strohuber mi je mnogo pravil o sitnostih in težavah, katere je prebil v vojaški službi. Povedal bom

samo jedno prigodbo te vrste. Na Ogrskem je moral skrbeti nekaj časa tudi za hrano svojemu oddelku. V magazinu je našel 60 volovskih kož, katerih sprednik njegov ni mogel prodati. Strohuber je kupil 600 volov, in ker ni mogel zvesti nič kož, izročil je nasledniku svojemu vseh 660. Čez poldrugo leto mu je prišel v Varaždin jako čuden dopis od vojnega poglavarstva. Opomnilo ga je, da ima 600 volov samo 600 kož. Ker pa je prejel naslednik od njega 660 kož, ni dvojbe, da je 60 volov sleklo kožo svojo in nekamo uteklo. Ta prikazen je vsekako velezanimiva za naravoslovje, kajti ta znanost do zdaj še nikjer na svetu ni zasledila takih volov, ki bi se levili kakor kače. Majorju se izreka torej priznanje in čestita, da je obogatil človeško vednost z jako znamenito najdbo. Na nesrečo njegovo pa ima ta reč žal tudi svojo finančno plat in važnost. Tistih 60 volov, ki so se olupili tako samobitno, kupil je za državne denarje. Erar bo zahteval, da mu te denarje precej povrne ali pa vsaj natanko naznani kraj, kamo so voli ušli, da jih bo moglo oblastvo najti in oddati polku, da se zakoljejo. Strohuber je takoj odgovoril in razjasnil stvar poglavarstvu z dostavkom, da je povedal vse, kar je trebalo, že v svojem računu, ki se hrani med službenimi akti v vojni pisarnici. Ta odpis pa gospodov nikakor ni zadovoljil in pomiril. Povelji so proti majorju strogo preiskavo, ki se je vlekla več mesecev in je dokazala res da njegovo nedolžnost, ali mu je nakopala množstvo nepotrebnih poslov, potov in stroškov, še več pa jeze in skrbi.

(Nadaljevanje v prihodnjem tečaju.)

Vasil V. Vereščagin in druga razstava njegovih slik na Dunaji.

Piše Danilo.

(Konec.)

Ko sem imel dovolj utisa od prve slike, odločiti se mi je bilo: ali v levo ali v pravo. Nisem dolgo premišljal. Menda zato, ker sem kot otrok izza gorkega zapečka rad gledal, kader je posebno neusmiljeno mētlo, približal sem se v desno k Vereščaginovi sliki, na kateri je tudi vse v gosto naletajočih, prekrasnih sneživkah. Ali ta izborna naslikani namet ima pomeniti beli, mrtvaški prt. Da bi gledalcu ne ranil srca, hoteč mu predočiti „kazen za zarotnike v Rusih“, zastrl mu je obešanja prizor z naletajočim snegom. Kompozicija je genijalna: slika navzlic tožnemu, trivijalnemu ozadju ne žali srca, nego razsvetli je nekako, kakor lep zimski dan. Katalog pove, da je umetnik s to sliko namerjal nekaj posebnega. Ne le s to, nego tudi z drugo, ki visi v levo od „Bodočega carja Indije“. Na tej Vereščagin predstavlja, s kakšno smrtno kaznijo so Angleži udušili ustajo v Indiji, daso ustaše privezavali za hrbet k topovom; topovi se potem zažgo, „strel hipoma telo raztrga na kosce, vrže jih na vse strani, glava pa zavojito poskoči k višku“. Vereščagin v katalogu piše, da je tako usmrčenje bolj ljudomilo nego li obešanje ali celo kri-

žanje; tudi le to je skoro že doslikano. S to izpovedjo se nam kaže ruski slikar učitelja narodov, ki bi s svojo umetnostjo rad ublažil človeške naprave, kakor je to bil poskusil s svojimi slikami z ruskoturškega bojišča. Kritiki so to uzvišeno tendencijo Vereščaginovega slikanja poudarjali, toda nekako tako, kakor bi bili čitali le katalog, ne pa videli tudi rečenih slik. Sliki namreč ne povesti tega, kar misli in piše Vereščagin, ker se na njih ne bere vsebina, tako tudi ne razlika tega in onega trpljenja. Soditi po slikah, misli si vsakdo, da je angleška smrtna kazen mnogo hujša od ruske in sploh običajne, katera se zvršuje z vešali, to zategadelj, ker indijskih ustašev, privezanih k topovom, vedenje, obupno upitje sega v srce, izraža boj pred smrtjo, dočim na drugi sliki obešanje tako sneg prikriva, da gledalec nobene misli ne more dobiti o tem, kaj čutijo in trpe kaznjenci. Angleško usmrčenje se godi o krasni solnčni svetlobi, osebe so čudovito točno in tvorno slikane, rusko obešanje pa je odmakneno očem, predstavlja se le pod sneženim zastorom in niti naslikani gledalci ne dadó uganiti svojih čutov, ker trdo stoje in vsi sploh kažejo

hrbte. Ker katalog poudarja tako namero umetnikovo, ima gledalec pravico iskati razlike med tem in onim usmrčenjem na slikah samih, da bi se pod njenimi utisi uveril o priljudnejšem načinu. Tega napovedanega namena pa sliki ne dosega, umetnik v predočbo obešanja ni položil nobene misli, nobenega dušnega efekta. A to je jedna izmed redkih hib v Vereščaginovem slikarstvu, toda je hiba, po kateri je sleherna umetnost brez svoje vrednosti, ker je prazna. Vereščagin slika žalostne, ki so žalostne, ne pa tudi tragične, prizore brez etičnega patosa. Tako ni kazal groze bojov med državami v strahoti uzvišeni, tako tudi ne uničevanja posamičnih državljanov „v imenu pravice“ ne predočuje v uzvišeni žalosti.

Milostna! Skoro si upam trditi, da bi Vi tudi k tema Vereščaginovima slikama ne dali ganiti žale besede. Le da se slika prilega pravilom umetnosti, potem je to, kar mora biti, več jej ni treba — tako mislijo in uče umetniški izobraženci, med njimi, milostna, tudi Vi. Tvarino si lahko slikar odbere, katero koli hoče, obdela jo, kakor hoče; a tudi če je nič ne obdela, če tvarino predoči tako, kakor jo je sam zaznal, ne da bi kaj svojega na sliki k njej dodal, tudi potem, pravijo realisti, je te, kar pride izpod slikarjevih rok, visoka in prava umetnina. Toda to tako splošno ne more veljati. Milostna, znani so Vam moji ngovori. Akademično, Vaši umetniški izobraženosti prikladno jih nisem izrazil, priredil, toda izvira od tiste prirojene uverjenosti, katera je menda podžgala upor tudi v prsih prof. Stritarja — saj pri nas pristoji njemu prva in zadnja beseda v lepoznanstvu —, da je po svoji navadi tako krepko — „mah na mah“ — odrekel umetnosti Vereščaginovemu slikarstvu. Večkrat sem Vam zagovarjal našega lepoznanca, da po mojem mnenju on ni hotel obsoditi vsega Makarta, niti vsega Vereščagina. Jaz vsaj, četudi v taboru prof. Stritarja, dejal sem Vam, milostna, da tudi po realizmu, po slikanji unanjih reči, kakor jih je „Bog dal“, slikar lahko ima zaslužno hvalo, umetniško slavo, — toda tega ga prosimo zaradi umetnosti in zaradi njegove slave, naj za realistično svoje slikanje odbira tvarino, ki je v to primerna; naj torej na pr. tudi ne slika ostudnega, da umetnost ne bo sama ostudna, kar pa bode, ako se ostudnost pokaže v svoji nagoti, ne da bi je prekrivala tančica blagodejne ideje, ne da bi nam slabe utise odganjal etični parfum. Realizem sam po sebi ni, da bi ga odmetali, toda v slučajih, ko se loti nepripravnih predmetov, v katerih umetnost ni več lepa, moramo ga pobijati. O tem sem, milostna, Vaš ponižni še bolj uverjen, odkar premišljam drugo Vereščaginovo razstavo.

Vereščagin je realist, absoluten realist. On slika unanji svet, kakeršen je; „lepega videza“, kakeršnega se je po stari zapovedi držati umetniku, Vereščagin ne poznaje. Resnica je njemu vse, a vse je tudi resnica, kar njegov čopič predočuje, ako le predmet ni iz abstraktnega sveta. Zato imajo posebno ceno za nas njegove slike iz jutrovnih dežel, iz Indije, iz Egipta in Palestine, iz arabskega in židovskega življa, iz raznoličnega verstva v Aziji. Razven petero slik („Ruski tip“, „Prednja straža na Balkanu“, „Pri grobu moževem na Šipki“, „Kronanje v Moskovskem Kremlju“, „Kremelj“) predočujejo vse ostale, 77 števil, prirodu in narod v Srednji Aziji. Tudi francoski,

laški in nemški možje so slikali vzhodnje kraje, toda — kakor Vam, milostna, znano — to ni bila čista resnica. Še le Rus Vereščagin je v Evropo presadil orientalskega divjaka; še le on nam je verodostojno predstavil poetični vzhod; njemu verjamemo, ker znamo, da on laž črti. Slike so najraznovrstnejše, a jedna je divnejša od druge. Vsaka podrobnost je na njih lepota sama po sebi, vse pa se združuje v celoto, katera je nova svoja lepota. Krasno sobarvje pa se kaže pod milim nebom, v žarkih poludnjega solnca, kakeršno sije o kresu, ker Vereščaginovo resnicoljubje ne trpi temnosti, kolorističnega licemerstva. Jeden glas je, da dosihdob Vereščagin nima vrstnika, ki bi kakor on slikal zlato solnce, razlito po zemlji; a največje čudo je na to stran ustvaril na veliki, prekrasni sliki, katera kaže „Kremelj“ ob Moskvi vodi; tu se prav vidi, kako se zeleni valčki trgajo za solčne žarke. Druga posebnost Vereščaginove umetnosti je, kako si na slikah prireja osnovo od bele barve, kako nedolžno belo barvo zopet z belo barvo izobražuje; brez nizke sence dognati tako plastiko in perspektivo, kakeršna je videti „Na oknu pred grobom“, to kaže nenavadno večino. Vereščagin je malone z vsemi temi slikami dokazal, da tudi realist more stati na vrhunci tistega, kar imenujemo umetnost.

Malone z vsemi temi slikami — dejal sem, milostna. Realist Vereščagin je velik, če si je v slikanje odbral tvarino, ki je sama po sebi lepa in zanimiva. Ker je tvarina živa in lepa o sebi, taka je tudi na Vereščaginovi sliki, ki predstavlja resnico. Ako pa realist slika nelepo resnico, nelepa je tudi njena predočba, ker realist slike ne mara napraviti lepše in bolj žive, kakor je v resnici, v unanjem svetu. Zarad tega pa dobimo umetnost nelepo, to je mi dobimo nasprotje tega, kar je umetnost. Kaj iz tega ide? To, da naj si realist odbira samo lepe snovi iz unanjega sveta, ako hoče, da bodo dela njegova umetnine. Malone vse slike v drugi razstavi Vereščaginovi pojejo slavo ruskemu slikarju, ker jih je proizvela umetniška virtuvoznost, a ker ob enem tudi predočujejo same lepe istinosti. Realist lahko ničesar ne pregreši, lahko je umetnik, dokler obdeluje lepe stvarnosti, toda v veliko nevarnost se spušča, kadar hoče, da mu čopič vlada kaj abstraktnega, kaka ideja, kak program. Tu mora vsakdo biti pesnik, stvarnik, čutiti mora in misliti mora, drugače ne pride v srce, kar je pripravljeno za srce. Realist pa tudi to polje hoče obdelovati „par distance“ in Vereščagin je z nekaterimi slikami te razstave sijajno dokazal, da umetnost postane trivijalna igrača, ako realist abstraktne stvari slika po realističnem svojem kopitu. Tu ne mislim slik, ki nam hočeti pokazati napredek ljudomilosti v usmrčenji, čeprav le katalog tisto idejo izraža, katero bi pravo za pravo po svojem namenu izražati imeli sliki sami. Tudi ne imenujem nekaterih slik, ki je na njih Kristus postavljen v krasno in veličastno palestinsko prirodu, katera da naj je uplivala na razvoj duševnih moči Krista človeka. Nego, milostna, rad bi Vam popisal sliki, zaradi katerih se Dunajska „cerkev“ tako močno razburja. Jedna izmej slik predočuje židovsko obitelj in katalog tolmači, da je to „sveta družina“, o drugi pa, ki na nji nekdo z mrtvaškim prtom okolo glave zasemljem iz groba, v hrib usekanega, „leze“, pravi, da predočuje „Ustajenje Kristovo“. Dunajski kardinal in drugi

pismouki trdijo, da Mati božja ni imela drugih otrok, in da je proti svetopisemski resnici, ako katalog petero raztrgancev na sliki imenuje brate in sestre Jezusove, potem pa, da je iz groba sam iz sebe ustal Bog v svojem veličestvu, ne pa tako strašen človek, kakršen je videti na „Ustajenji“ — obe sliki pa da neskončno žaliti božjega sinu in krščanstvo. Vereščagin na ta protest ni molčal, a o tem meni ni govoriti. Milostna, Vi veste, da moj poklic ni, razjarjati se za vero, zlasti ne tako po nepotrebnem, kakor se to često stvari sami v škodo godi. Tudi to misel imam, da bi se morala spisati, ako že ne bi bila zapisana baš v sv. pismu znana povest o farizeji za vratmi in o colnarji, to za to, ker se zaradi Vereščaginevega „greha“ na povelje dunajskega kardinala in ljubljanskega škofa toliko molitvari, toliko farizejstva uganja. Ako Vam še povem, da po svarilu kardinalovem, naj občinstvo ne hodi v razstavo, sedaj dunajski prebivalci hitijo vanjo kakor čebele na med, povedal sem Vam vse poglobitno o tem najnovjšem „ikonoklazmu“. Toda pri vsem tem, da se mi ta „ikonoklazem“ zdi zopern, kakor le kaj, hotel bi, milostna, jaz na prižnico, ne da bi Vereščagina priporočal občestvu svetnikov v molitev, ker grehov je sam za se vsak dosta poln, nego da bi za rečeni dve sliki najprvo Boga zahvalil, potem pa ž njima dokazal, kako neosnovan, kako smešen je realizem, kadar se loti abstraktnih in idejalnih stvari. „Sveta družina“ je mrtvo, prav nezanimivo delo, po tolmačbi

katalogovi pa postane popolnoma brezumno: v nič drugega tedaj umetnost ne bodi kakor v to, da pové, koliko števila je imela „sveta družina“! Za take stvari imamo drugi navadni ljudje, nerealisti, mnogo realnejše pripomočke, namreč — številke. Kar se tiče ustajenja Kristovega, zanikujejo ga racijonalisti, realisti tedaj takega ne mogó slikati. Ako pa je ustajenje bilo, ustal je Bog in tedaj tudi realisti Boga drugače slikati ne smejo kakor v uzvišeni človeški podobi. Vereščaginov Bog — pa je strah. Tudi je vsa kompozicija te slike tako prazna, preprosta in vsakdanja, da smo prav veseli videči, kako je realizem v svoji muhi na led speljal genijalnega Vereščagina. Malokateri zistem je kedaj sam sebe tako osmešil, kakor realizem z rečenima slikama. Naš lepoznanec, milostna, hvalil je gotovo Boga, gledajoč sliki, ker to je voda na mlin njegove borbe proti realizmu. Kdo bi bil v tej Vereščaginovi razstavi pričakoval take tendencije.

Jeden dokaz torej, milostna, imam več za svoje stališče! Žal, da ga ne morem porabiti v ustnem pogovoru z Vami! Ali minejo tedni, minejo meseci, in jaz se bom mogel zopet približati Vam in dajati udane odgovore na milostna Vaša vprašanja. Tudi o našem slovanskem slikarji, ako bode Vaša volja, ker o njem govoriti, bodi Slovanom ponos! Do tistih dob pa mi ohranite milost Svojo! —

Na Dunaji, novembra meseca 1885.

Naše slike.

Preporod hrvaške knjige.

Letos (1885) je bilo ravno petdeset let, kar se je zgodil velik prevrat v hrvaški knjigi. Pred petdesetimi leti se je namreč preporodila hrvaška knjiga, katera je imela ta veliki nasledek, da so se tri posestrime, Hrvaška, Slavonija in Dalmacija, do takrat književno razkosane, združile v jeziku pod uzajemnim imenom ilirskim.

V Dobrovniku je cvela hrvaška knjiga, dokler je Dalmacija imela politično svobodo. Ali ko je pala pod jarem beneški, obmolknila je. Slavonija je dolgo časa ječala pod težkim turškim jarmom, in ko so ga otresli, mogli so nje sinovi vreči meč iz rok, poprijeti se peresa in pisati knjige. Jedinna posestrima Hrvaška je bila v tem oziru srečnejša; ona torej in osvobojena Slavonija je mogla kaj storiti za knjigo. Nikjer pa niso bili toli ugodni pogoji preporodu knjige, nego baš v provincijalni Hrvaški. Ali kako doseči književno jedinstvo med pisatelji Slavonije in Hrvaške? Razlika v jeziku je bila dosti velika. Slavonci so štokavci in so pisali v čisti hrvaščini, v štokavščini, imenujoč jezik hrvaški; jeziki slavinški; Hrvati v provincijalni Hrvaški so bili kajkavci in so pisali v svojem kajkavskem narečju, imenujoč jezik slovenski. Obe imeni in obe narečji sta torej bili že v knjigi znani; kako tedaj spojiti Slavonijo in Hrvaško

v jedno književno zajednico, o tem so razmišljali rodoljubi v Slavoniji in Dalmaciji. Vsi so jako obžalovali, da jim je narod v knjigi razkosan; kajkavske knjige niso mogli prodreti k štokavcem in narobe. Ni bilo književnega jedinstva, ker je vsak pisal v svojem narečju in pod svojim imenom. Sreča je bila, da je bil Zagreb središče jedni in drugi, to je v Zagrebu je bila vsa inteligencija hrvaškega naroda, vsi uradi in šole, zategadelj je tudi bilo pričakovati, da bode ravno Zagrebu namenjena častna naloga, združiti Slavonijo in Dalmacijo v književno jedinstvo. Toda Zagreb, kakor Križevac in Varaždin, je mesto kajkavsko in baš kajkavski Zagreb naj bi združil kajkavce s štokavci? Zagreb je središče kajkavsko, vsa Slavonija pa je štokavska in vse dalje na jug od nje je štokavsko. Kaj tedaj storiti, ali naj bi Zagreb postavil kajkavščino za književni jezik, a štokavski Slavonci da bi opustili svojo štokavščino in priznali kajkavščino, ali naj bi narobe kajkavci zavrgli svoje narečje in se poprijeli štokavskega, to je bilo važno vprašanje, katero se je moralo najprvo rešiti. Jednak poskus je že prej naredil Vitezović v Zagrebu, hoteč uvesti v knjigo narečje primorsko, ali brez ča. Toda spoznavši te njegove nakane in književni prevrat, pregnali so ga iz Zagreba kajkavski Hrvati.

Po takem se je uvidelo, da so se kajkavci trdo oklenili svojega narečja in so si prizadevali, da bi si pridobilo izključno mesto v knjigi. Ali ko so se prepričali, da ima štokavščina več obsega v narodu in da je mnogo lepša, in ko so uvideli, da bi ne bilo modro, izpodriniti štokavščino, priznali so jo naposled za književni jezik. Ta borba ni trajala dolgo časa; kajkavci so bili veliki Slovani; bili so najprvo Slovani in potem kajkavci; bili so domoljubi, kateri so želeli v knjigi zloge in jedinstva, in tega zaželjenega jedinstva niso mogli doseči drugače, nego da so žrtvovali svoje narečje. Žrtvovali so je iz domoljubja in so s tem doprinesli največjo žrtev, ko so se začeli učiti štokavski jezik. Začeli so se ga res učiti in pisati v njem, priznavši ga za književni jezik, in so s tem storili prvi korak do jedinstva. Ali kako zdaj imenovati ta štokavski jezik? Ako bi bili rekli, da je to hrvaški jezik, ne bi se s tem strinjali ne Slavonci ne Dalmatinci, kateri so čestili svoje ime slovinsko in svoj jezik slovinski. Treba jim je torej bilo misliti na kako novo ime ali pa sprejeti njih ime slovinsko, kakor so že sprejeli njih jezik štokavski. Tega pa vendar niso storili, ampak so si izmislili novo ime ilirsko, katero ni bilo znano nobenemu. Mislili so namreč, da so stari Iliri bili Slovani. In res, poprijeli so se vsi novega in čisto neznanega imena, in kajkavci so s tem doprinesli drugo žrtvo na oltarji slovanskega domoljubja. Čudno je v Slovanih vedno to, da se Slovani, kader se ne morejo drugače združiti, rajši poprijemajo tujega imena, a ne katerega svojega; rajši žrtvuje vsa svoja imena, a ne da bi priznali jedno svojih imen za skupni pojem. Ime ilirsko je zavladalo po Slavoniji, Hrvaški, Dalmaciji in Bosni, in pisatelji so se imenovali „ilirske brate“. Ljudevit Gaj, ki je bil duševni oče vsemu temu gibanju, osnoval je in začel izdajati novine, v katerih je uresničeval ilirsko idejo. Leta 1836. je Ljudevit Gaj prekrstil svoje „Novine“ v ilirske, a „Danico“ v ilirsko. V. Babukić je spisal (1836) ilirsko slovnico. To je bila prva štokavska slovnica, iz katere so se učili kajkavci štokavski jezik. Ta preporod, ta nova doba književnega delovanja v Zagrebu, kjer se je priznala čista štokavščina za književni jezik, ta preporod ni nič drugega po jeziku, nego nadaljevanje Dositejevega truda, nadaljevanje dobrovniške knjige, to je nadaljevanje srbskega slovstva, in zato pravimo, da je srbska in hrvaška knjiga jedna. Razlika je med njima samo v pismu. Hrvati pišejo v latinici, a Srbi v cirilici.

Jako lahko so Hrvati privabili Slovence v svoje kolo ilirsko. Njim je bilo že znano ime ilirsko, saj je Vodnik pel o „Iliriji oživljeni“, in tako ni čudo, da se je vsaj jeden del Slovenije, Štajarsko, goreče pridružil Gajevim pristašem. Poleg Preradovića in Trnskega ilirske

dobe najboljši pesnik, Stanko Vraz, vzbudil je med hrvaškim meščanstvom največ ljubezni in oduševljenosti za ilirski jezik. Tem unetim Ilirrom je bila Ilirija vse; ilirska mati jih je porodila, odgojila in združila; njej so bili neizmerno udani vsi ilirski sinovi. Poleg Vraza so bili v kolu ilirskem naši rojaki: Davorin Trstenjak, Fran Miklošič, Josip Muršec, Štefan Kočever, Josip Drobnič, Urban Jarnik, Matija Majar Ziljski, Jurij Kobe, Matija Ravnikar Poženčan in dr.

Toda solnce ilirsko, ki je s svojo svetlobo pokazalo Jugoslovanom pot združenja na književnem polju, razvedrilo je vrlim Ilircem duševno obzorje, da so spoznali in jeli misliti na to, kako bi se nežna cvetka književne jedinstvi presadila tudi na politično polje, na katerem je še vedno vladala razkosanost. S tem idejalom pa so se Iliri oglasili prezgodaj. Bistro oko tistih, ki bude o usodi Jugoslovanov, zapazilo je to prikazen še v cvetu in je sklenilo zadušiti ilirske težnje. Dunaj je prepovedal leta 1843., da se ime ilirsko ne sme več rabiti. Gajeve ilirske Novine so morale postati Narodne Novine, kar so še danes, a Danica se je prelevila v hrvaško, slavonsko in dalmatinsko. Hajd nazaj, Jugoslovani, kjer ste bili pred letom 1835.! Vsak v svoj kotiček — pokrajine; združeni ste nevarni, razdružiti vas je treba! To je bila politika naših nasprotnikov in je še danes. Ali prepozno je prišla prepoved z Dunaja. Ves narod v Hrvaški, Slavoniji in Dalmaciji se je bil književno združil; glavni namen je bil torej dosežen. Kakor lahko so se domoljubi poprijeli imena ilirskega, tako lahko so ga zabili, saj jim je bilo samo sredstvo združenja, in ideja književnega združenja je bila izvedena. Pokrajinska imena v knjigi: slavonski, dalmatinski, postala so brez zmisla, celo nemogoča, ker niso mogla več označevati jedinstva s svojim pokrajinskim značenjem. Bilo je tedaj treba namesto prepovedanega imena v knjigo uvesti novo in v ta namen so si izbrali rodoljubi geografsko ime jugoslovansko, kateremu je pojem baš tolik, kakor ilirskemu, ako ne še večji, ker ime jugoslovansko znači v oskem pomenu besede Slovence, Hrvate in Srbe, v širšem pa še k temu Bolgarje. Leta 1850. se je ustanovilo v Zagrebu društvo za jugoslovansko zgodovino in starine; leta 1867. jugoslovanska akademija za znanosti in umetnosti; vendar se v književnem pomenu ne rabi ime jugoslovansko, ampak hrvaško.

Uspeli vsega ilirskega književnega gibanja je ta le: a) ime ilirsko se je opustilo, a v knjigi je zavladal jednoten jezik, b) vsi trije pobratimi Dalmatinci, Slavonci in Hrvati so priznali, da so jeden narod in da jim je Zagreb zajedniško književno središče.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Štajarci, Korošci, Kranjci . . . Odkar izhaja naš list, grajal je vedno vsak separatizem, ki se je prikazal v političnem ali narodnem življenju našega naroda.

Mi smo bili prvi, ki smo obsojali preveč po posamičnih deželah deleče se delovanje naših državnih poslancev ter jih opominjali, naj se že spametujejo in zavedó, da za-

stopajo slovenski narod. Mi smo bili prvi, ki smo v ta namen priporočali osnovanje jugoslovanskega kluba, ker smo bili prepričani, da bi vsaj potem naši poslanci vladi nasproti postopali skupno.

A vse zastonj! — Kedar je kaka narodna slavnost, kjer se mora z deklamacijami o Slovenstvu paradovati, tedaj boste našli marsikoga naših državnih poslancev — kako se s slovensko zavestjo šopiri. Ali tam, kjer bi jo bilo najbolje treba poudarjati — molči, ako ne dela ravno proti njej.

Ostra očitanja so to, ali opravičena; v dokaz tega naslednja jako karakteristična in poučna dogodba iz prvih sej državnega zbora.

V železnični odbor se je imel voliti tudi jeden Slovenec, in naši državni poslanci so se imeli združiti, koga bodo kandidovali. Drugod delajo v enakih slučajih tako, da izmed sebe izberó najsposobnejšega in če je mogoče strokovnjaka. Tudi slovenski državni poslanci imajo med seboj strokovnjaka v železničnih zadevah, — bivšega železničnega inženirja Miha Vošnjaka. Kaj bi bilo tedaj naravnjše, nego da bi bili za tako zelo važni železniški odsek kandidovali njega? — Toda stojte! Miha Vošnjak ni Kranjec, dejali so slovenski državni poslanci s Kranjskega, in so kandidovali „veščaka“ Obrso; Miha Vošnjak ni Goričan, dejal je „slovenski“ državni poslanec z Goriškega in je kandidoval sebe. Facit tega pa je bil, da ni nobeden slovenskih kandidatov dobil zadostnega števila glasov in da zarad tega mi Slovenci v jednom najvažnejših odsekov državnega zbora nismo zastopani.

To je materijalna izguba z bok ostudnega separatizma, o moralni ne bomo govorili, ker je možje, na katerih naslov se s tem poročilom obračamo, ne morejo umeti. Mi smo Slovenci; oni pa: Kranjci, Štajarci, Korošci . . . . .

Poziv! Jeden glavnih namenov domoljubnega deželnega pomočnega društva za Kranjsko v mirnem času je, pouzdigovati društvena sredstva posebno z nabiranjem novih društvenih udov, da se potrebne priprave že v mirnem času store in da se more za vojske zadostiti mnogoterim zahtevam, katere ima društvo.

Z ozirom na bližajoče se novo leto 1886. pozivamo tedaj pse domoljube in radodarno prebivalstvo Kranjske in posebno prebivalstvo deželnega glavnega mesta ljubljanskega, da pristopajo deželnemu pomočnemu društvu za Kranjsko kot podporni ali redni udje in da tako delavnost tega društva dejanski podpirajo.

Redni udje so po društvenih pravilih one osebe ali korporacije, katere se zavežejo vsaj dva goldinarja na leto plačati ali pa pri društvenem vodstvu glavnico, katere dohodki vsaj toliko iznašajo, kolikor najmanj letni donesek (2 gold.) z odmeno uložje, da se ta glavnica pri društvu trajno in koristno naloži.

Podporni udje so one osebe ali korporacije, katere dajo društvu podporo v denarjih, vrednostnih papirjih ali v tvarinah vsake vrste za društvene namene, ne imajoč pri tem trajnih dolžnosti rednih udov.

Ustmena ali pismena naznanila prejema društveno vodstvo na Bregu štev. 6. v prvem nadstropji ali pa tudi vsak posamični ud društvenega odbora.

Društveno vodstvo.

Ostali slovanski svet.

„Apostolowie Słowian śś. Metodysz i Cyryl. Treściwy opis życia i działalności tych świętych w związku z współczesnymi wypadkami dziejowymi, oraz rzut oka na rozwój i upadek stworzonego przez nich dzieła (Blagovestnika słowianska sv. Metod in Ciril. Kratek opis življenja in delovanja teh dveh svetnikov v zvezi z istodobnimi zgodovinskimi dogodki, ob jednem pogled na razvoj in propad njihovega dela). — To je naslov 81 strani velike osmerke obsegajoči knjižici, katero je v Varšavi izdal tudi med Slovenci znani pisatelj poljski Ludomir Prószynski. Takoj, ko smo o tej knjigi dobili prvo poročilo, bili smo prepričani, da je pisana v pravem slovanskem duhu, kajti pisatelj je jeden onih sedaj hvala Bogu čem dalje mnogoštevilnejših poljskih rodoljubov, katerih srce bije za rast velike slovanske ideje. In nismo se motili. Dosti je, ako rečemo, da je knjiga pisana v onem krščanskoslovanskem duhu, kakor prezenamena naša slavnostna knjižica „Tisočletnica Metodova“.

Pisatelj popisuje obširno prihod svetih naših blagovestnikov na Moravsko in njihno delovanje med Slovani velikomoravske države ter zgodovinsko verno opisuje vse dogodke, ki so uplivali na veliko in za Slovane tako blagodejno njihno poslanstvo. S ponosom, kateri more čutiti le pravo in naudušeno slovansko srce, pripoveduje nam o veljavi, katero sta sveta brata priborila slovanskemu jeziku v cerkvi in katero je potrdil slovesno pred vsem svetom rimski papež. Od žalosti pa se mu krči srce, ko govori o delovanji Vihingovem, katerega po vsi pravici imenuje — ne vladiko, ampak — „pošast“. In da označi, kako so s Slovani od nekdanj ravnali Nemci, da svoje čitatelje prepriča, da jim ni bilo nikdar do širjenja krščanske vere, temveč da jim je le ta bila le sredstvo v dosego namena, navaja dve pismi, katerih prvo je pisal leta 900 papežu Ivanu IX. solnograški vladika Feotmar, drugo pa istega leta mogunski veliki vla-

dika Hatto. V obeh pismih se govori o tem, da so Slovani podložniki nemškemu narodu, kateremu so dolžni plačevati davek, in da imajo Nemci zato, ker so jih oni doveli do krščanske vere, pravico delati med njimi, kar spoznajo za prav. Hattovo pismo pa je znamenito še zarad tega, ker trdi, da „Moravci niso nikdar imeli svojih metropolitov in vladik (kakor vidno, bil je ta veliki vladika tak ignoran, kakeršnih glede slovanskih razmer še danes mnogo nahajamo med Nemci. Uredn.) in da bi papež boljje storil, ko bi namesto tega, da jim vladike namešča, raje Slovane poučil, da so Nemci pravi njihovi gospodje in da bodo morali hote ali nehote ukloniti svoj tilnik pod frankovsko gospostvo.“

Konečno izreka pisatelj nadejo, da bodo Slovani poučeni po nesrečah, katere so bili preživeli v minolem tisočletji mnogokrat po svoji nezlogi, konečno vendar spoznali mahinacije novodobnih Vihingov ter popustili duh medsebojnega antagonizma in separatizma kot izvora vseh njihovih težkih izkušenj in nesreč, ter piše od besede do besede: „Naj bi sveta brata postala mavrica miru vsem članom slovanskega naroda, emblem njihovega duševnega spajanja, kateri naj jedini vse brate na jugu, zapadu, vzhodu in severu, da postanejo vredni vseslovanskega bratovstva v Kristusu in da bodo porok za njihjo bodočo slavo in čast.“ — Daj Bog! da se izpolnijo želje spoštovanega poljskega rodoljuba.

Matejkova slika na Velegradu. Veliki poljski slikar Jan Matejko je izgotovil v spomin letošnje tisočletnice sliko svetih blagovestnikov Cirila in Metoda ter jo daroval „na znak współnósci ludów słowiańskich“ (v znamenje skupnosti slovanskih narodov) cerkvi velegrajski. Slika, katero so v slavnostnem sprovodu nesli v cerkev za udeležbe mnogobrojne množice domačega in

okolnega prebivalstva velegrajskega, posebni poljski poslanci Sigmund grof Cieszkowski, grof Lasocki, grof Dedicki in dr. Markiewicz, visi sedaj v kapelici, imenovani Cirilka. Slika je izgotovljena na deskah ter se nahaja v krasnem bronзовem okvirji, kateri zopet obkrožuje lesen pozlačeni okvir. Sv. Ciril, mož v moških letih, kaže z desnico na odprto knjigo na svojih prsih — prevod evangelija s cirilskimi črkami. Stari sv. Metod pa ima levo roko vzdigneno proti troramenu križu, kateri drži v desnici. Poleg tega se nahajajo na sliki znaki poljski, litevski in ruski. — Omeniti je treba, da sta v Cirilki umeščena tudi ona dva kipa, katera je leta 1863. darovalo „Slavjanskoje blagotvorniteljnoje občestvo“ v Petrogradu.

„Slavjanskoje blagotvorniteljnoje občestvo“ v Petrogradu je imelo dne 3. t. m. občni zbor, kateri je bil od početka do konca najsijajnejša ovacija za Bolgarje in kateri nam podaje pravo sliko o tem, kako ruski narod misli o najnovejših dogodkih in sedanjih zapletkah. Ker so vsi praški in dunajski listi pričbili govor predsednika generala Durnova, podajemo tudi mi njega glavno vsebino. Dejal je: „Ko smo praznovali tisočletnico Metodovo, ni se gotovo nadejal nikdo, da bodo dogodki podpirali slovanska vprašanja in da bodo Rusijo primorali nakloniti se zopet svetoštetfanskej pogodbi, katere oče je navzočni general Ignatijev. (Viharno odobravanje.) Dogodki so uničili berlinsko pogodbo, katera je požrla pogodbo svetoštetfansko. Na nesrečo je vzbujal iz početka bolgarski prevrat mnenje, da se ni dogodil o pravem času in da je bil uprizorjen manje na korist Slovanstva, kot na korist njegovih začetnikov. Sedaj se je pokazalo nasprotno. Kralj Milan, naščuvan od največjega sovražnika slovanskega zjedinjenja (burno odobravanje) in opirajoč se na njegova denarna sredstva in njegove bajonete, začel je boj zad prevladanja bolgarskih bratov in razjasnil je s tem položaj.“

Nenavadno navdušenje je nastalo, ko se je prebrala carjeva pohvala za one ruske častnike, ki so izurili bolgarsko vojsko. Ploskanja in klicanja „urà!“ ni hotelo biti ni konca ni kraja in poleglo se je še le, ko so navzočni pevci zapeli narodno himno „Bože carja hrani!“

Predsednik je na to dodal te le besede: „Carjeve besede so živ dokaz solidarnosti Rusije s Slovani; one pomenijo začetek nove dobe Slovanstvu. Prepričan sem, da se mi vsi, če bode potreba, zberemo na carjev poziv okolo njega, da požrtvujemo svoje imetje, kri in življenje in kakor pradedje naši l. 1812. zakličemo: „z nami je Bog!“

Zopet je nastalo silno odobravanje in splošno navdušenje. Živo so pozdravljali navzočni generala Černjajeva, o katerem je znano, da je Milanu vrnil vse srbske redove.

Konečno se je dovolila izdatna vsota bolgarskim in srbskim ranjenikom. Omeniti nam je še, da je car posvaril generala Durnova zavoljo gorenjega njegovega govora.

Rusija Rusom! — Ta klic biva v Rusiji čedalje glasnejši. Saj je pa tudi opravičen; kajti od tedaj, ko je Peter Veliki začel klicati v deželo tujce ter jih posajati na najodličnejša mesta, bilo je nekako tradicionalno postalo neopravičeno protežovanje tujstva. Posebno Nemci so se vedeli urediti v največja dostojanstva in najvažnejše urade in še danes se morauo čuditi, ko čitamo, da jih ima med najznanejšimi uradnimi osebami vsaj polovica nemška imena. To je konečno moralo prouzročiti odpor in res se čuje, da se je pred nedavnim v državnem svetu v Petrogradu razpravljalo o predlogu, naj bi se imenitnejši upravni in sodni uradi oddajali le Rusom. Do konečnega sklepa menda še ni prišlo; ali, ker se čuje, da izhaja predlog od Katkova in Pobedonosceva, ni dvojiti, da bode sprejet.

Najznamenitejše nasledke boče ta stvar imela za pribaltijske pokrajine, kjer so doslej malone vsi uradi še v rokah Nemcev. Da bode to uplivalo tudi na poslovanje teh pokrajin, je samo po sebi umevno, in Nemci že sami priznajejo in trdijo, da ta predlog tudi nima družega pomena in namena. Mi se le bojimo, da se je v Rusiji začelo misliti prepozno na to; kajti sedaj gotovo ni daleč oni trenotek, ko bode Bismark ali njegov naslednik reklamoval nemške pribaltijske pokrajine za „državo božjega strahu in dobre nravi.“

Darovi za ranjene Bolgarje in Srbe:

Prenesek iz zadnje številke	27	gld.	—	kr.
Mihaljko Vuga v Biljani	3	„	—	„
Fran Brlec v Črnolji	1	„	—	„
Fran Bradaška	2	„	—	„
Anton Verbajš	—	„	50	„
Ivan Zaharija	1	„	—	„
Fran Rus	1	„	—	„
Prost. Paternost	1	„	—	„
Srebotnjak	1	„	—	„
Vkup	37	gld.	50	kr.

Darovi za ranjene Bolgarje:

Anton Gregorič v Ptuji . . . . . 5 gld. — kr.

Daljše darove sprejema naše upravništvo. Z ozirom na veliko potrebo pomoči, apelujemo še jedenkrat na bratovske čute našega naroda.

Doneski za Božičev spomenik v Kortah:

Prenesek iz zadnje številke	14	gld.	85	kr.
Josip S.ebrnič v Gorici	1	„	—	„
Fran Bradaška	2	„	—	„
Vkup	17	gld.	85	kr.

Listnoca upravništva:

Velec. gosp. F. Š. na P.: 20. štev. nam je čisto pošla.

Velec. gosp. B. B. v R.: Poslanih 1 gld. 15 kr. smo zaračunili za prvo četrtletje 1886, ker je za tekoče leto Vaša naročnina plačana. Da prvih šest števil niste prejeli, krivi ste sami, ker ste nam naročnino doposlali še le 8. aprila.

Slavnemu akademiskemu društvu „Triglav“ v Gradci: Ne moremo Vam ustreti, ker dotičnih števil nimamo več.

Na račun naročnine za leto 1886. so plačali gg.: Kristislav Bogatec v Ricmanjih 1 gld.; Bralno društvo v Borovnici 40 kr.; dr. Josip Bizjak v Trstu 85 kr.; Angelj Centazzo v Gorici 1 gld. 35 kr.; Katoliškopolična čitalnica v Čepovanu 2 gld. 30 kr.; Miha Ferjan v Mariboru 30 kr.; Fran Jančar v Št. Petru 4 gld. 70 kr.; Fran Korošec v Št. Rupertu 38 kr.; Anton Kalac v Buzetu 10 kr.; Mihail Kabaj na Vojskem 15 kr.; Josip Kastelic v Materiji 55 kr.; A. Lavrenčič na Rakeku 40 kr.; Valent. Mikuš v Št. Petru 33 kr.; O. Zlatoust Majar v Klanjci 2 gld. 10 kr.; Blaž Muhovec v Kamniku 56 kr.; Ivan Modic na Rakeku 90 kr.; P. Novak na Dunaji 5 gld. 60 kr.; Valent. Oslak v Celovci 40 kr.; Fran Podlogar v Dolenji Tuzli 2 gld. 30 kr.; Radivoj Poznik v Dunajskem Novem mestu 3 gld. 45 kr.; A. Pavlica v Gorici 60 kr.; Katica Švara v Komnu 38 kr.; I. Šušmelj v Kopru 65 kr.; dr. Pavel Turner v Budimpešti 40 kr.; Ivan Vesel pri Sv. Duhu 1 gld. 50 kr.; I. Valentič v Rižani 38 kr.; dr. Zuprnič v Günsu 4 gld. — Vsa ta gospoda in p. t. društva naj — obnavljajoč naročnino — pošiljajo po toliko manje.

Velec. gosp. O. Z. M. v K.: Letoŕnja Vaša naročnina je plačana. Poslani znesek smo vzeli na račun prihodnjega leta in imate do konca istega doplačati le še 40 kr.

Velecej. gosp. K. B. v R.: št. 20. nam je popolnoma pošla.

Velecej. gosp. M. v L.: št. 20. ne moremo Vam več poslati.

Velec. gosp. Fr. K. v Ž.: Lanskih števil 29., 30., 34., 35., 36., 37., 44. in 45. nimamo več. Ostale Vam moremo poslati, ako Vam ustrezemo ž njimi. Pišite nam. Zahtevanega slavnostnega govora ne moremo dobiti.

Velec. gosp. I. V. v R.: Poslanih 1 gld. 15 kr. zaračunili smo za prvo četrtletje 1886. Za 23. in 24. letoŕnjo številko blagovolite nam poslati posebej 40 kr.

Velec. g. T. M. v M.: 3. letoŕnje številke nimamo več.

Velec. g. I. O. v L.: 20. številka nam je pošla.

Velec. g. K. B. v R.: 20. štev. Vam ne moremo več poslati. 23. odposlali smo.

Velec. gosp. F. R. pri Sv. B.: 20. štev. nimamo več; ostale smo odposlali.

Vabilo na naročbo.

Slovan“, jedini ilustrovani slovenski časopis, dokončal bode ravnokar svoj drugi tečaj. List si je pridobil v kratki dobi svojega obstoja mnogo prijateljev, a tudi nasprotnikov. Izdajatelja in lastnika živita v veri, da se bode krog prijateljev v prihodnje pomnožil in da se bodo lista nasprotniki konečno tudi potolažili! Ideja, ki je ob svojem času rodila izdajanje tega lista, bila je plemenita: buditi slovensko prepričanje mej narodom. In ker si slovenskega prepričanja brez slovenskega mišljenja misliti ne moremo, budil je „Slovan“ tudi slovensko zavest mej Slovenci; budil je to zavest v prvi vrsti, ker je pravemu Slovincu pred vsem potrebno vedeti in znati, da je Slovenstvo le šibka veja na mogočnem deblu Slovanstva, ki razprostrta svoje vejevje od ledenega severa do krajev, kjer vladajo tropski z naravnimi svojimi krasovi, z naravno svojo obilnostjo! Kakor je nekdanj rimskega državljana, borečega se na skrajnih mejah tedaj znanega sveta, krepila v besedah: „cives romanus sum“, obsežena moč, tako krepil tudi Slovence moč, izvirajoča iz zavesti, da je ud najštevilnejšega naroda stare Evrope. Slovenska ideja je mrtva, če nima v slovanski ideji svoje stalne podlage. V bojih, ki jih imamo bojevati za svojo narodnost, uzdržali se bodemo samo takrat, če ostanemo v duševni zvezi z vesoljnim Slovanstvom, če nikdar ne pozabimo, da smo močni s celoto, a nezmožni kakor list, ki ga sapa z veje odnese v jeseni, ako se odrečemo materi Slavi ter tavamo po stezah, ki vodijo konečno v mrtvo morje Germanstva!

V tem je izrečen našega lista program; to so bila načela, katera smo zagovarjali v pretekli dobi; to so načela, katera bodemo branili tudi v prihodnje. Opravičevati ta program, ne vidi se nam potrebno. Kdor ima voljnega duha, komur je žarek Slovanstva razsvetlil srce, temu ni treba dokazovati, da človek brez hrane, da Slovenstvo brez Slovanstva ne more živeti! Kdor pa nima pravega duha, ne pravega srca, tega ne bodemo prepričali in če bi s trombo sodnega dné resnico oznanjali!

S tem programom stopa „Slovan“ z novim letom pred slovensko občinstvo. Njegovi nasprotniki bodo mu v svojem licemerstvu podtikali — kakor so že začeli — nedomoljubne namene. To natolcevanje že naprej zavračamo in izjavljamo slovesno, da naši nazori nikakor niso v nasprotju z našim domoljubjem. Mogočnost Avstrije pa po našem mnenju poraste le z napredkom in vsestranskim razvojem njenih slovanskih narodov, tedaj z napredkom Slovanstva.

Kdor se ujema z našega lista načeli, vabimo ga, da stopi v krog naših naročnikov.

Kakor doslej skrbeli bodemo tudi v prihodnjem tečaju, da bode list prinašal krasne slike slovanskih umetnikov, slike iz slovanske zgodovine in slovanskega življenja in slike slovanskih krajev in mest. Posebno pozornost bodemo obračali na slovensko našo domovino. Zato smo že sedaj naročili razne slike slovanskih nošenj, krajev in mest. Najlepše, kar bodemo svojim na-

ročnikom mogli podati, bodo pa reprodukcije slik, katere sta domača naša umetnika Ivan in Jurij Šubic naslikala za kranjski deželni muzej Rudolfinum. Dve sliki Jurija Šubica priobčili bodemo že v prvi številki prihodnjega letnika, ostali dve in pa krasno, veliko sliko njegovega brata Ivana, pozneje kedaj.

Oblika lista ostane neizpremenjena; a papir mu bode lepši, ko doslej. Moremo torej po vsi pravici reči, da bode „Slovan“ po obliki in vsebini list, kakeršnega Slovenci še nismo imeli.

Pri vsem tem pa mu naročnine nismo povišali, ker se zanašamo, da bode slovensko občinstvo vedelo ceniti naš trud ter se na list — kateri bi se ne imel pogrešati v nobeni omikani slovenski rodbini — obilno naročevalo.

Ako se število naročnikov primerno pomnoži, odločili smo se v drugem poluletju 1886. ali pa na začetku leta 1887. dodajati listu po pol pole priloge z ruskimi slovničnimi pravili in vajami, katere bodo urejene tako, da se bo vsak naročnik, ako bo imel le količkaj volje, mogel tega lepega in imenitnega slovanskega jezika v dveh letih popolnoma naučiti.

Po mogočnosti bodemo priobčevali — a le v prilogah — tudi skakalnice in druge kratkočasne naloge ter so nam v ta namen nekateri rodoljubi že obljubili svoje sotrudištvo.

Od novega leta bode prinašal „Slovan“ tudi posebne oznanilne priloge. Vabimo torej vse one Slovence, ki žele, da bi oznanila njihova prišla širjemu občinstvu v roke, da jih dadó priobčevati v „Slovanu“. Znamenitega uspeha je od teh oznanil pričakovati še posebno zato, ker ostane vsaka „Slovanova“ številka po polu meseca v rokah naročnikov, predno prejmo drugo.

Onim naročnikom, ki se naroče takoj za celo leto in določijo tudi celo naročnino 4 gld. 60 kr., dali bodemo brezplačno za premijo sliko vladike Josipa Jurija Strossmayerja.

Naročnina — za celo leto 4 gold. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. — pošilja naj se po poštnih nakaznicah upravnistvu „Slovanovemu“.

V Ljubljani, meseca decembra 1885.

Lastništvo in uredništvo „Slovana“.

Gospod Fran Dežman, bukvovez na Starem trgu v Ljubljani priredil je za „Slovana“ lanski in letošnji letnik krasne zelene, rjave in rdeče platnice z zlatom ali srebrom ozaljšane ter jih prodaje po 1 gold. z vezanjem 1 gold. 70 kr. Naročnina zanje se more pošiljati ob jednom z naročnino za „Slovana“.

„Slovan“ izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajejo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnistvu, dopisi pa urednistvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvo-stopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.

Tisek „Narodne Tiskarne“. — Izdajatelja in lastnika: Ivan Hribar in dr. Ivan Tavčar. — Urednik: Anton Trstenjak.